

KUVAUKSIA SUOMESTA

RUNOJA JA KERTOMUKSIA

Kirjoittanut

Seth Heikkilä

Fitchburg, Mass.

Suomal. Sos. Kustannusyhdistön kustannuksella.

Raivaajan Kirjapaino, Fitchburg, Mass. 1906.

Nämä kyhäelmät eivät esiinny sillä vaatimuksella, että ne tyydyttäisivät kaunokirjallisuudelle asetettuja vaatimuksia. Ne ovat raskaan työn lyhyinä lomahetkinä raapatuita piirroksia semmoisinaan kuin ne nykyisestä historian taide-ajan jo itsessään sopusoinnuttomasta, sekasortoisesta elämästä ovat rasittuneen sielun silmään heijastuneet. Jos ne löytävät tasallani olevan lukijan, jos kohtalotoverini, jolta liikaritus ja leipähuolet ovat sulkeneet tien herttaisille taiteen laitumille, vaan jonka henkinen elämä ei ole silti sammunut, viihtyy lomahetkenään näiden parissa ja löytää näissä vastinetta kaipaukseensa, olen tyytyväinen.

Turussa, Tammikuulla 1906.

Seth Heikkilä.

Haaksi myrskyssä.

Raskas haaksi ulapalla
vaivoin mennä laahustaa.
 Karit väijyvät sen alla,
joskus köli kolkahtaa.
Haaksirikon vaara sillä —
vaara särkyneeksi tulla
— monin kerroin paikatulla,
lahonneella „kuunarilla”.

Myrskykin se yllättääpi,
ristiaallot riehuvat.
Haaksi horjuu, kallistuupi,
rytisee jo liitokset.
Ilma saapi samerjaksi,
pilvet sitä pimittää.
Synkkä yökin ennättää.
Tila tulee kauheaksi!

Kompassiin ei luottamista,
se — se näyttää harhahan.
Kapteenin ei kaukoputki
kanna enää satamaan.
Kariin taaskin rouskahtaa.

Kannen yli kuohu vyöryy.
Heikot pelon tähden pyörtyy,
vahvemmatkin voivottaa.

Haaksi yhä hullummasti
huojuu — vihur' yltyy vaan.
Pohjaanpäin juur perä laski,
nyt se nousee ilmahan.
Haahden ryhdi herpoaa,
tottele ei peräsintä.
— Siunaa! nyt on viime ilta!
kapteen' salaa huo'ahtaa.

— Nyt on pakko pysähtyä.
Pojat! pankaa ankkuriin!
Paikka ei juur ole hyvä,
mutta säilyy tässäkin.
Veljet rauhottukaa vaan!
... Tokihan tuo talttuu yöksi ...
aamulla taas ensi työkse
lähtään kohti satamaa ...

Käsky heti täytetähän.
Luotoon puree ankkuri.
Kapteenihin luotetahan.
Mutta inttää kuitenkin,
joku nuori „nousukas”:

— Mitä! Paikalleenko jäädä!
Sepä vasta typerää!
Hukkuako tarkoitus?

— Vaiti, poika! — pilaat väen.
Myrsky pian asettuu.
Reittiä ei yössä näe,
karissa on surman suu —
niin se vastaa kapteeni.
— Rytinätä kuuluu! . . . Mistä?
. . . Kiesus auta! . . . kettingistä —
Rouskis . . . irtoo „pollari”.

Pollarin kun riistää luoto,
tuuli purtta kiidättää.
Repeemästä alkaa vuoto,
vettä sisään lirittää.
— Paremp' noinkin — murahtaa
äskeinen se uskalikko;
— seisten peris haaksirikko.
Ehkäpä nyt ajetaan.

Kapteen' kääntyy levotonna
Puhetorven*) puolehen.
„Eteenpäin” ja „täysi voima!”

*) Johtavan mielipiteen tulkinnan.

Sitte perämiehelle :
„Pidä suunta tuulta vasten . . .
siks' kun ... Niin no, kunhan vaan
pontevasti toimitaan.
Se on tapa urhokasten.

Kunnossa kun konehisto
vielä on, niin käytetään.
Monen hyökyaallon niska
toki vielä murskataan.
Hukkumisen kauhua
ponnistukset helpottavat,
hermostoa karkasevat. —
Myötä tuul' ei pelasta”.

Kannen alta kumeata
rytinätä kuulostaa,
temmellystä, voihtinata,
itkua ja kirontaa.
Kapteeni jo vavahtaa.
„Piru vieköön! tuon se teki . . .
pollarista vuotaa vesi;
se nuo, hylt, herättää.”

Alakerran matkustajat
kohoavat näkymään.
Kapteenilta käskyt saavat :

„Alallanne pysykää!”
Mutta nousevat ne vaan.
Uskalikko taaskin huutaa:
Kapteen! tämä on väärä suunta.
Tuulenalle katsokaa.

Majakka on, nähkääs, siellä,
näyttää tietä satamaan”.
Kapteen’ vastaa uhmamiellä:
„Suunnan tiedän minä vaan.
Virvaliekin tunnen sen;
karttaan se on tietty panna.
Sen on luona aivan varma
turma — koko aluksen.

Joukon katseet kaikkialle
hätäisesti hapuilee.
Perän yli tuulenalle
kiintyy silmät toisien.
Köörinä he huutavat:
„Väärä suunta . . . kapteen’, kulkaa!
Merkitulihan on tuolla
aivan suoraan takapuolla.
Laskekaatte purjetuulta”.

Jo monen myrskyn läpi alustansa
on kapteen' onnekaasti johtanut.
On kuivakkaasti purten huuliansa
hän vastaväitteet tyynnä torjunut.
On toki alus tähän asti
myrskyn voimat kestänyt,
on toki aina pohjalasti
paikallansa pysynyt . . .
Vain yhdet nousseet kapinaan.

Vaan nyt . . ! Voi kauhun päivä!
Myrsky ennen kuulumaton
riehuu, pieksee, heittelee;
laiva laho, kestämatön,
rytisee jo — murtuu se.
Joukko ilmi kapinassa,
— nousee poies paikaltansa,
vaatii koko voimallaan
kääntään suuntaa surmakseni.
— Voinko seistä paikallani?!

Päällikkyys ja käskyvalta
ompi hällä yksinään.
Vaan nyt tuntuu raskahalta
käydä sitä käyttämään.
Siksi laivamiehet saavat
kutsun neuvottelemaan, —
yläkerran matkustajat
siihen osaa ottamaan.

Nää ylemmät kun mieltii, mitä hehdä
myös toiset pyrkii mieltään sanomaan, —
ne huutaa: „Asia myös koskee meitä!”
Mutta — säännös ei suo heitä kuulemaan.

Neuvottelun kestäessä
Yltyy yhä myrskyn vimma.
Salamoiden meurutessa.
Värjyy yö kuin tulilinna.
Ukkonen vai mikä elementti
— kenpä sitä tiesi sanoa —
murskaa mastonkin jo pirstaleiksi.
Alus ei voi murtaa aaltoja;
se ryskää, huojuu yhä huimemmasti.
— Kapteen', ääni onttona ja ponnetonna,
puhetorveen usein uudistaa
käskyn: „Täysi voima — täy-si voi-ma!”

Voimaton valtakäsky!

Hyöky hirviö käy purren alle,
nostaa sen ja kantaa harjallaan,
kun se menee, tulee toinen alle,
kolmas, neljäs, viides, . . . aina vaan.
— Kone se käypi ja „propelli” pyörii,
vaan ilmahan, tuuleen se ponnistaa;
vain joskus sen siipyet vetehen lyöpi,
kun kuohu sen kohdalla humauttaa.

Ja hyökyjen myllerrys suistaa
ja ryhditön laiva — se luistaa . . .

Etäinen tuo merkkituli,
ensin vaivoin tuikkanut
silmään kaukonäköisimpäin,
selvään loimottavi nyt.
Sen jo näkee sankka joukko.
Kuuluu hurja huudahdus:
Tuolla, tuoll' on — pelastus!
Ken ei usko, hän on houkka!

Mutta . . . miten onkaan katkerata:
laivan perä sinne päin,
kokka kohden varmaa turmiota!
Uhallako tehdään näin?
— Alkaa metel' ennen kuulumaton,
hervittävä sekasorto, hämminki.
Vapisevat kädet ojentuvat
merkkitululta päin ja ilman täyttää
tuskanhuudot, kirous ja uhmaukset.
Kuolemata uhataan ja kadotusta,
voittaa päätetään — tai kohta kuolla —
jos ei pelastusta pako heti lakkaa.

Neuvottelu päättyy. Sillallansa
kapteen' yksin käskypaikallansa
seisoσ, väkijoukkoon tähystääpi,
viime varotuksen julistaapi:

„Kukin palatkoon nyt paikallensa . . .
taikka sattuu että seuraa turma!”

Mutta se ei joukkoon meluavaan
tehnyt toivottua vaikutusta.
Tosin joku sanoo: „Herra isä!”
rientää alikerran aukon suulle,
ristii silmänsä ja — loikkaa . . . Lumpsis!
. . . sinne vaipuu uhkaveden alle.
Mutta toiset . . . Hälinä ja hätä
kasvaa vain. — „Tuo tyhmää uhkausta,
sitä totella on surmaan syöstä”,
sanotaan. Ja yksi uskalikko
äänen korottaapi yli muiden:
„Mielenhäiriöön on kapteenimme
tullut vuoksi vastoinkäymisien.
Hän on välttämättä paikaltansa
poistettava”. — „Niin on!” vastaa kansa.

Neuvotteluun osamiehet
kapteenia kannustaa:
„Roskaväen kiihtyy mielet,
viime sana sanokaa!”

„Viime sana?! Se on koko käänne:
keula sinne, mihin nyt on perä,
aikaa vitkasteluun ei oo enää”,
kuuluu kammottava kansan ääni.

Kapteen ottaa askelia
sinne, tänne sillallaan,
joukkoon luopi katsehia,
outo ilme otsallaan.
Pureskelee huuliansa,
että veri purskuu.
Hengen sotaa suorittaa, —
sen nyt huomaa koko kansa.

Niin, — hän kärsii, vaan ei — auta.
. . . Voi kun häntä kauhistaa!
. . . Tulkoon turma, surma, hauta . . .
asemansa velvoittaa . . .
Joukko yhä mellastaa . . .
Kumma ontous äänessänsä
lausuu hän sen „viimeisensä”:
„Mereen heitä heittäkää!”

— — — — —
Myrsky aimo saaliin sai.
Asettuiko? — Vielä vai.

Hyöky hirmumpi kuin koskaan nähty,
tulen-, verenkarva vaahtoharja,
kohoaa ja yltää — koko haahden,
Murskaa yläsalongit ja tornit, —
sitte ohi menee menoansa.

Kun on mennyt, laivan ylin kerta
pois on myös, ja kaiken irrallisen,
mi on erkautunut aluksesta,
luonnonvoima syvyyteen on syönyt.
— Sinne mennyt kunnan kapteenikin.
Käsittää ei jaksu ihmismieli,
kertoa ei rikkahinkaan kieli,
sitä hävityksen kauheutta!
Alus horjui ryhditönnä,
vihur' sitä viskeli.
suistueli suunnatonna,
mihin aallot heitteli.

Loputon ei tok' se turman tila.

Tosin alempana olleet saivat
kestää tuhoaallon koko painon,
vaan sen vauhti siellä estehissä,
vaimennut on, ei niin tuiki tarkka,
vaikka tullutkaan ei temmatuksi
siellä aivan kaikki hornan suuhun;
sekä niistäkin, kun sieltä huuhtoi,
toiset tarttui toki laitapuihin . . .
jotta alempana ollehista
osa sentään säästyi lainehista.
Jääneet joukostansa luotetuimman
valitsivat purtta ohjaamahan.

Nyt haaskana jo haaksi on,
on rikki yltä, alta,

on koneistokin holtiton,
ei käy kun sattumalta.
Ei moista leikki ohjaamaan!
Mutt' nyt ei aikaa miettimään.

Vaan peräsimeen valittu
mies empimättä tarttuu.
On kohta haaksi hallittu,
sen suunta suoraks varttuu.
Se purjetuulta porhaltaa
päin merkkitulta loimuvaa.

Vaikk' koneet, höyry herpoaa,
ei vaaraa suurta siitä,
kun luonnonvoima kulettaa,
niin haaksi kyllä liittää . . .
ja haaksirikkonakin vaan
se saa kun saakin satamaan.

Heikkouden hetkellä.

Tunsin olevani ylipääsemättömän vastuksen edessä. Utterimmat ponnistukseni olivat tyhjäksi rauenneet, kaikki kimmonneet herpoutuneena takaisin, kuin satujen teräsvuoren rinnasta.

En osannut ajatella ainoatakaan ihmistä, joka tahallaan, tarkoituksella olisi ollut siihen syypää. Kaikkein vähimmän olivat sitä omaiseni. Mutta kuitenkin juuri he, vaimoni ja lapseni, tuntuivat nyt häiritseviltä kiusankappaleilta. He melkein kuin olisivat osanneet arimpaani ja härnänneet.

Minun olisi tarvinnut jotakin tehdä, tarvinnut edes puhua ja neuvotella, mutta ei ollut enää mitään, mistä päästä alkuun. Ajatuskin sinkosi jo turhana takaisin. Peläten menettäväni tasapainoni, ja häiritsevänä omaisiani vielä pahemmin, puikahdin salavihkaa ulos ja menin kaupungin toisella laidalla olevaan puistoon. —

Kyllä minun parhaimmat toiveeni olivat monta kertaa ennenkin murskautuneet, mutta enpä silti ollut — en muistaakseni — koskaan elämässäni vajonnut masennukseen niin syvälle, kuin sinä iltana. Henkinen herpoutuminen oli minuun osaksi ulkoapäin tarttunut, osaksi noussut omasta sisimmästäni. Nyt minä en löytänyt henkisestä

näköpiiristäni muuta, kun pelkkää sitä mistä saa vain kärsimyksiä ja katkeraa pettymystä.

Jos olisinkin nähnyt vain kansani kaatumisen . . . Eihän se vielä mitään . . . Mutta siinä kaatumisessa minä näin jotakiä vielä pahempaa, vielä ilkeämpää . . . semmoista, joka ehdottomasti aiheuttaa henkisen oksentamisen. Ja luokkani sitte . . . joka vielä on paljo laajempi ja tärkeämpi kuin joku kansa. Niin sekin . . . Tuskin viitsin sitä ajatellakaan. Se, jonka onni ja elämä on kaikkien onnen ja elämän perustuksena maailmassa, suostuu tahallaan sortumaan, menehtymään vähitellen, jäsen jäseneltä, jonka asia ja tehtävä on niin selvä, että minusta tuntuu kuin se puutarhatuoli, jolla istun, sekin sen kyllä tietäisi ilman kenenkään sille sanomatta, että se, vaikka sille kuinka on selitettykin, haparoi tahallisessa tietämättömyydessä. Jos yksi tietää, niin kymmenen koettaa kaikin mokomin olla tietämällä; jos yksi tahtoo, niin sata eivät kiusallakaan tahdo. Ja kaikki riippuu vaan heidän yhteistahdostaan.

Toivoppas nyt vielä, sanon katkerasti pititellen itselleni. Näetkös nyt vihdoinkin, että ihmiset ovat mahdottomia . . .

Kadulla kulkee joukko juopuneita. Menevät kotiin anniskelusta, josta heidät on ulosajettu . . . Tuossa taas yksi todistus . . . Ja minun tekee mieleeni sylkemään jokaista silmille, niin minä heitä halveksin.

Ja minun ajatukseni johtuu tästä aivan itseksseen siihen aristokraattiseen tilaan, että minulla on täysi oikeus ruveta pitämään muita ihmisiä ainoastaan omien tarkoitusteni välikappaleina. Ja minun täytyy nyt tunnustaa itselleni, että muka olen heidän joukossaan keskinkertaista korkeammalle kehittynyt, joten ei ole epäilemistä, ettenkö kykene heidän harteilleen kiipeämään ja taivuttamaan toisia, kuten muutkin parempi-, osaiset”, omia etujani palvelemaan.

Tuntuu kuin pitäisin päätettynä asiana sitä, että minäkin annan tästälähtien „palttua” kansalleni ja luokkatovereilleni ja rupean elämään ja toimimaan yksinomaan itseäni varten ja sitte koohan jonkinlaiseksi vallassaolijaksi minäkin. Oudolta se niin äkkinäinen katsantokannan muutos tuntuu. Ruveta nyt yhtäkkiä niiden sortajaksi, joita ennen aina olen puolustanut . . . mutta kun he kerran sitä tahtovat, niin minkäs muka mahdan . . .

Ja minä suutun yhä pahemmin.

Jääkää pois, te alhaiset! Rypekää edelleenkin kurjuudessa ja painukaa siihen sen verran syvemmälle, kuin minun painoni vaatii! Onhan siiveellisestikin oikein, pelastaa se, mitä pelastaa voi — ja se olen nyt minä.

Luulenpa oikein ihmetteleväni, etten ole ennen osannut erottaa itseäni noista toisista. Nyt en minä ole enää sitä kun kaikki muut ovat, minä olen niistä löytänyt itseni . . .

Elokuun ilta jo hämärtyy. Auer laskeutuu leppeänä, raunoittavana peitteenä yli maiseman. Kolina kaduilla hiljenee. Laivatulet vilkkuvat satamassa.

. . . Miten kaunista ja runollista on luonnossa! Miten ihanaa sentään on elämä! Jospa kaikki saisivat tilaisuutta sitä tuntea . . . Ei! Sitä minä en tahdo ajatella. Mitä minä niistä kaikista! Tärkeintä on, että minä . . . Saişin nyt edes nauttia illan ihahuudesta, tulematta häirityksi. — Mutta saakos niiltä kiusankappaleilta! Yhtenään niitä kulkee ihmisiä ohitseni. Senkö mentävätä niillä nyt lieneekin? Olisihan niille tuolla katujakin kulettavaksi, mutta ne nyt eivät vain osaa mennä niitä myöten; — tässä niitten pitää ravata, juuri tätä hiekkapolkua myöten, jonka vierellä minä istun! Malttakaas, te alhaiset, kyllä minä vielä aitaan teidät edemmäksi. Koettakaapas, tulet-teko häiritsemään silloin, kun minä tahdon rauhaa, ja kun ei teidän läsnäolostanne ole minulle etua! — — — — —

Tuommoinen kansakoulun alempain luokkain oppilaan kokoinen poika tulee ja oikein pidättyy luokseni.

— Herra on hyvä ja antaa vähän rahaa, että saan leipää!

— Tuo nyt vielä puuttui! „Uskallatkin kerjätä!” sanon kärsimättömänä.

— Täytyy, vastaa poika ja vilkkuilee ympärilleen.

— Vilkkuiletko poliisia? Onhan sitä muuta-kin pelättävää. Kieltäähän lakikin kerjäämisen. — Mieleeni muistuu sananlasku: „Ei hätääntyneellä lakia”. Ja kun katselen poikaa, tuntuu minusta siltä kuin hänen koko olemuksensa nuhtelisi minua tyllystä ajatuksestani.

— Täytyy, sanot. Missä isäsi on, kun sinun kerjätä täytyy?

— Meni kapakkaan.

— Sepä se. Juomarin poika ja . . . Joko sinä olet ollut juovuksissa?

— En.

— Mutta kun tulet isoksi . . .

— Niin me hävitämme kapakat.

— Kutka te?

Hän luettelee nimeltään kymmenkunta perhettä, joiden lapset ovat vanhemmiltaan saaneet tietää, että kapakat pitäisi hävittää ja he, lapset, ovat tehneet yhteisen päätöksen, että kun tulevat isoiksi, niin he sen tarpeellisen työn tekevät.

— Mitenkä te ne voitte hävittää?

— Emme sitä nyt vielä tiedä.

— Isäsi on kai oikein rapajuoppo?

— En tiedä. Äiti sanoo hänen ennen nuorena joskus juopotelleen. Minun muistini ajan oli hänellä säännöllinen työpaikka eikä hän juopotellut. Viime talvena pantiin siitä työpaikasta pois. Oli viisi kuukautta työttömänä. Nyt sai työtä. On ollut viikon työssä, josta sai kaksitoista markkaa palkkaa nyt tänä iltana. Kun tuli kotiin, tuli

niitä joilta meidän oli työttömyysaikana saatu velaksi ja vaativat saamisiaan. Hän olisi tahtonut antaa rahat äidille, mutta kun kättivät, antoi hän yhdelle kymmenen markkaa. Jäi vielä kolme, jotka sanoivat hekin omansa tarvitsevansa ja vaativat kukin sitä kahta markkaa, joka isällä vielä oli. Silloin isä kirosi ja sanoi että ennen hän sen juo, jos ei sitä kerran saa itse pitää, ja lähti ja meni kapakkaan.

Pojan kertoessa katson minä häntä, ei nyt enää halveksien, vaan oikein ihmistuntijan silmällä.

— Tuo poika puhuu totta — sanon itselleni ja käteni kopeloi taskustani kaksikymmentä penniä — viimeiset rahat mitä minulla on. Annan ne pojalle.

— Kiitoksia, hyvä herra! Minun täytyy vielä saada muilta lisää, että saadaan leipää.

— Mistäs sinä sitä saat?

— En tiedä, mutta meillä on nälkä.

— Montako teillä on lasta?

— Kuusi . . . Hyvästi!

Poika kumartaa ja lähtee. Minun täytyy katsoa hänen jälkeensä. Ja minä tulen yhä enemmän vakuutetuksi, että se poika puhui totta.

. . . Kuusi lasta . . . Hänen täytyy, kun heillä on nälkä . . . Nekin toiset tarvitsevat omansa . . . Eipä ihme, jos meni kapakkaan . . . Oli säännöllinen työpaikka — ei silloin mennyt . . . ja moititaan sitte ihmisiä . . .! Mutta lapset . . . poika-

kin tietää niitä kymmenkunta perhettä . . . hävittävätkä kapakat . . . Mutta mitä panevat tilalle? — „Eivät tiedä vielä” — sanoi . . . Se on jotakin se! . . . Sillä työhän se tekijänsä neuvoo. — Tietysti vapauttavat ihmiset myöskin huumauksen tarpeesta . . .

Se on oikea toivonliitto se! Jos ei olisi nousvaa sukupolvea, ei todellakaan kannattaisi elää . . . Mutta jumalan kiitos se on!

Kotiin mennessäni on minulla toisenlainen mieliala. En huomaa ohitseni kulkevia ihmisiä viriheineen. Olen taas tyyni ajattelija.

Kotiin päästyäni tulee vaimoni avosylin vastaan.

— Missä sinä kävit?

Kerron hänelle puistossa istumiseni, tapauksen siellä ja mielialani pienempiä vivahduksia myöden.

— Kyllä minä olenkin jo useina päivinä huomannut, että olet ollut liika-rasittunut. Ja minä vielä äsken kysyin rahaa taloustarpeisiin, eikä sinulla ollut. — Kunhan nyt edes rauhoitut.

Ja nyt minä taas olin normaali-ihminen ja ymmärsin. Minä olin, minäkin, nääntyneenä elämän taakan alla, elänyt yhden heikoimpia hetkiäni.

Mutta miten on selitettävä se äskeisen mielialani röhkettä uhma. Ei hän se enää ollut taval-

lista hermostumista. Olisikohan, että se kuohui samasta pohjavedestä kun senkin toisen perheenisän kapakkaan lähtö? Ylenmääräiset elämänvastukset, pohjaton toimeentulon epävarmuus, eivätköhän ne horjahduta ihmisiä normaalitilasta — sinnepäin mihin kullakin on edellytyksiä; toiset, hyvät, ystävälliset ihmiset, tulevat pureviksi peidoiksi — toiset vaipuvat lokaan . . .

Muistojen haudoilla.

I.

Olen jo lähipitain parisenkymmentä vuotta asunut kaupungissa, — on kyllä jo ollut aikaa kaupunkilaisentuakseni, ollut aikaa tottuakseni ja mukautuakseni sivistyksen vaatimusten mukaisiin tapoihin ja laitoksiin.

Ja saattavathan ne vaatimattomat juoruajat joskus, suopeammalla mielellä ollessaan, myöntääkin minussa jotakin sivistyneen ihmisen merkkiä olevan. Sillä osaanhan minä kylään menessäni koputtaa oveen, jos ei ovikelloa ole, ja odottaa vastausta ennenkuin sisälle käyn, ja kun tungoksessa astun ihmisten varpaille, osaan katsoa, kuka se oli jota tallasin ja pyytää anteeksi — jos hän on hienommasti puettu. Loistavia parivaljakoita osaan huomaavaisesti väistää, enkä jää suu auki katsoa „kollottamaan” niiden jälkeen. En käy syrjittäin, enkä seisoskele upeiden rakennusten kohdalla. Valitettavasti olen harvoin seurusteltuulella, mutta silloin kun sitä olen, eivät ihmiset, ottamatta lukuun sielutieteen opettajia ja „ennenaikaansa syntyneitä” kirjailijoita, tiedä mikä eli minkälainen minä oikeastaan olen.

Mutta tämä tämmöinen elämisen taito, nämä keinotekoiset „hyveet”, ovat mitättömän pieniä

vivahduksia elämän väririkkaalla pinnalla. Oikeastaan ovat ne kokonaan kuulumattomia siihen elämään mitä minä todella elän ja se, että näitä ilveilyjä osaan, ei ole elämälleni eduksi, on vain haitaksi ja kuormittaa sitä.

Sentähden on minulla taipumus vetäytyä usein oman sisällisen elämäni piiriin ja pyrkiä unhottamaan ympäristöni. Mutta kun minä ehdottomasti olen tästä ympäristöstä riippuva, tekee itseni säilyttämisen tunne siitä vapautumisen mahdottomaksi. Minun täytyy siis kantaa tietoisuutta näistä kahdesta vastakkaisesta elämästä ja siten joudun olemaan ristiriitaisuuden raadeltavana ja minussa syntyy halu päästä elämän sopusointuun.

Tästä ristiriitojen temmellyksestä pääsen joskus hetkeksi rauhaan, saan tilapäistä aselepoa, unohtamalla tämän nykyisen kaksinaisuuden ja siirtymällä mielikuvituksessani niihin oloihin, joissa olen ikäni alkupuolen elänyt.

Paremmiin kuin silloin, ymmärrän nyt sen ajan elämän arvoa. Nyt, kun täytyy kärsiä näitten kehittyneiden olojen synnyttämää kidutusta, on suuresta arvosta jo se, kun saa hetkeksi rauhan muistella sitä luonnonmukaista elämää siellä rehellisten ihmisten ja tarvelemättömämmän luonnon keskellä. Siellä ympäröi talojen asuinhuoneita avara, elämää uhkuva luonto, täällä ne ovat tiiviisti puserretut putrettihuoneitten kylkeen. Siellä oltiin ystäviä ystävyiden vuoksi, täällä ovat parhaimmatkin ystävät pakotetut tarkasti laske-

maan voivatko minusta hyötyä niin paljo, että kannattaa ystävyyttä ylläpitää. Tunsinko silloin tarvetta puhua ihmisten kanssa, sen sain tehdä; joukkouduttiin usein vaikka ei ollut yhteistä asiaa kysymyksessä, ajanratoksi vain. Nyt olen teljetty yksinäisyyteen. Näen ihmisiä menevän ohitseni, vaan en saa tietää mitä he ajattelevat *). — — —

Kun hairahdun muistoissa tähän vertailemiseen, silloin en niissä tämän pitemmälle pääse. Hyväntunnon ja vihan sekasotku herättää minut unelmista nykyhetken katkeraan todellisuuteen.

„Lohi-Samuli” — vanha kalakauppias — joka on kolmekymmentä vuotta minua vanhempi ja on koko ikänsä, kesäisiä kalastusretkia lukuunottamatta, asunut kaupungissa, sanoo ettei täälläkään hänen nuoruutensa aikana, jolloin kolme neljännestä kaupungin nykyisestä pinta-alasta oli humisevana metsänä, näin tukalaa ollut. Tämä nykyinen ruumiin ja hengen terveyttä murjova „kuokoistus” on rakennettu onnellisemman elämän raunioille.

Kyllä niitä oli sielläkin vastoinkäymisiä, oli huolia ja puutteita, mutta se yleinen epävarmuus, mikä nyt tekee ihmisen niin hermostuneeksi, oli poissa. — Minun elämäni — kuuluin seudun varattomampiin ja olin kaiketi sekä liiaksi uskalias

*) Näin oli Suomessa kokoontumiskiellon aikana vv. 1899—1905.

että liiaksi arka — repeytyi siellä haavoja, joiden parantumisesta saan kiittää kaikki muuttavaa aikaa sekä sitä asianhaaraa, että olen viskautunut pitkän matkan taakse. — Ja sanomalehdistä näen, että elämän ristiriitaisuudet ovat jo sielläkin astuneet etualalle. Kehityksen onneton laskuaika on ehtinyt tuhoamaan sielläkin.

Mutta sittekin elää minussa halu päästä näkemään niitä nuoremman ikäni tuttavuuksia: ennen tuttuja ihmisiä, kunnaita, notkoja, lahdelmia, saaria, niemiä, jopa erityisiä mättäitä joilla olen istunut ja kyppinyt silloin, kun vielä sain tuntea sekoittamatonta elämäniloa. Saadessani tilaisuutta haaveilemiseen, tuntuvat nekin kutsuvan minua luoksensa. Onhan samanlaisen haaksirikon kärsineille jälleennäkeminen molemminpuolista nautintoa. Vuosien vierieessä ja monenlaisten onnettomuuksien lisääntyessä kasvaa tämä muistojen kaipuu yhä rasittavammaksi.

Jos vain olisi aikaa ja rahaa!

Ja vihdoinkin onnistun kiirettä ja köyhyyttä siirtämään toisen harteille niin paljo, että voin tehdä sen matkustuksen — ihanimmalla sydänkesällä.

II.

Tuossa maalaisväestön ylös nousun ajoissa saapuu juna sille asemalle mihin minun rautatiematkani päättyy.

Kun astun vaunun portaalta asemakäytävälle, on ahavoittunut maalainen kohta vastassani ja kysyy tarvitsenko kyytiä. Sitä minä tarvitsen ja sovin hänen kanssaan ehdoista. Hän ottaa matkailaukun kädestäni ja vie sen kärryillensä, minä seuraan jälessä.

On mukavaa ajaa tasaista maantietä myöden monien vuosien perästä. Hevosen astunnasta ei synny tylä, tulta iskevää hokkien pauketta, ei kuulu karrynpyöräin kirpeätä räiskettä, mitkä tekevät kaupungin kivikaduilla ajamisen kiusoittavan raikeäksi. Tuntuu vain „linjaarien” tasanen, pehmeästi joustava notkahteleminen.

Hengitän rohkeasti puhdasta aamu-ilmaa, ja se vahvistaa ja rauhoittaa uupunutta hermostoani. En edes nyt, koko öisen rautatievaunussa rähjäytymisen jälkeen, ole kyllästynyt, en ärtyisä.

Kolmella hevosella ajetaan täyttä nelistä ohitsemme.

— Morjen, Louhela! Sinä sait kyydittävän! huutaa jälkimmäinen ajaja kohdallamme.

— Morjens morjens, niin sain, vastaa kyytimieheni.

— Olivatko nuokin siellä asemalla? kysyin heistä jälkeen jäätyämme.

— Olivat. Meitä oli siellä kyytiä kärkevässä puoli tusinaa. Te ja pari muuta matkustajaa tuli kyydittäviä, nuo kolme saivat tyhjin toimin palata kotiinsa.

— Vai sattuu täälläkin maansydammissä sel-
laista.

— Ei sitä satu! Täällä on ansion tarve ja ti-
laisuuden puute siihen niin suuri ja niin yleinen,
että täytyy pitää sattumana jos sitä saa. Täällä
on ansiosta elävä aivan huutavassa hukassa. Kau-
punkiin täältä täytyy muuttaa.

Varotan häntä kaupunkiin muuttamasta ja
selitän kuinka siellä on työnpuute vielä suurempi
ja katkerampi.

— Vai niin! Mutta perhanakos tässä sitte
neuvoksi tulee? Koskahan se hallitukseen pääsee
niin pitkälle että niitä maita ruvetaan jakamaan?

— Ei suinkaan se sitä vallan pian.

— Kyllä ne venäläiset kaupustelijat sitä sa-
novat.

— Kulkeeko täällä sellaisia?

— Kulkee niitä ja ne sanovat että siellä hal-
litus pitää huolen kansan tarpeista ja että maata-
kin saa ottaa viljelläkseen mistä paikasta tahtoo.

— Niiden kauppa käy kai täällä erinomaisen
hyvin?

— Ei se käy enää juuri ollenkaan. Kumma
millä elänevät! Millä nyt ihmiset ostavat, kun ei
rahaa ole.

— Lähtisisittekö te, jos saisitte mielenne mu-
kaan maata viljellä ja pidettäisiin huoli siitä että
aina, silloin kun rahatarpeitanne varten kyytiä
tahtoisitte tehdä, saisitte sitte sitä asemalta, läh-
tisittekö vieraaseen maahan kaupustelijaksi?

— E—n minä. Poispa nekin sanovat menevänsä niin pian kuin vaan pääsevät.

— Mutta ovat kuitenkin sellaisten lihapatojen äärestä lähteneet!

— Niin, en minä sitä ymmärrä. Ettekö te tiedä paremmin niitä asioita?

Sanon etten tiedä ja koetan irroittaa ajatus-tani koko asiasta. Kyytimies tekee vielä siitä pari kysymystä, mutta minä en vastaa. Sen nähtyään vaikenee hän ja rupeaa laulaa hyräilemään erästä minulle nuoruuteni ajalta tuttua säveltä, ja se karkottaa raskaat valtiolliset asiat mielestäni.

Täällä lähempänä nuoruuteni kisakenttiä unohdan harteilleni kertyneitten vuosien painon. Tuntuu kuin rasiat eivät olisikaan voimiani heikontaneet. Koko matkan jaksan melkein väsymättä ja pysyn hyvällä tuulella. Vähitellen tarttuu keveä mielialani kyytimieheenkin. Hän muuttuu jälleen toverilliseksi ja kertoo asioita kyselemättänikin. Puhumme nyt vain keveitä asioita ja nauramme omille jutuillemme.

Mutta kun tulemme sille pitkälle yksitoikkoiselle männikkökankaalle, jonka tuonpuolisessa laidassa kotikyläni kylätie ennen maantiestä erosi, valtaa mieleni tuskallinen levottomuus. Jo se ennenminkin oli minuun tarttunut, useamman kerran, vaan minä olin sen aina karkoittanut. Nyt en sitä voi. Tulen niin lapsellisen araksi että melkein pelkään kyytimiehen kuulevan sydämeni jyskytyksen. Tiedän entisyyden muistojen tam-

möiseen valtaan päästämisen mielettömyydeksi, kohautan itseäni uhkamielisesti ja koetan viskata niitä pois; mutta järkeni ja tahtoni eivät nyt saa minua tottelemaan. Nekin haavat mitkä täällä ovat arimpaani revenneet, nekin ovat nyt vaan arvettuneet ja tuntuvat hellältä, vaikka olen luullut niiden jo kauvan sitte sileiksi parantuneen. Ei minun niitten vuoksi tarvitse mitenkään varustautua, ei missään tilaisuudessa asettua millekään kannalle, mutta — sittekin . . .

Kun kyytimies on muutamia kertoja turhaan koettanut saada keskustelua jatkumaan, alkaa hän kovasti ajamaan. Luullee kai mielialani muutoksen tulevan siitä, että matka tuntuu liian pitkältä.

— Antakaa kävellä vain, sanon, sillä minulle tuntuu matkanpää olevan liian lähellä.

Maantieltä poikettua ajamme läpi matalahkon, harvan, tuuheaoksaisten koivikon. Sitte tulemme isolle, aukealle aholle, joka on yhtämitaista jyrkkää myötämäkeä. Ahon alalaidassa tiedän olevan rutaisen notkon, jossa pieni puro luitkerta, menee tien alatsekin, ja notkon takaa matalalta kummulta näen jo puiden välitse sen talon huoneita jonka maalla, lähellä taloa, pienen järvenlanden takana meidän torppa ennen oli, ja huoneiden yli ulottuu katse pienen, monipoukamaisen järven päilyvälle pinnalle. Mutta kotini kattoja ei näy, vaikka välillä oleva metsä ja huoneita varjoavat koivut, pihlajat ja tuomet ovat pois raivatut.

Miten syvälle mielialani onkin masennukseen painunut, täytyy se jo, hinnalla millä tahansa, nostaa siitä ylös. Tuossa tuokiossa saavumme taloon eikä minun nyt ensi kohtauksessa sovi synkänä murjottaa. Uhkamielisesti itseäni ravistaen irtaudun muistoista ja asetun semmoiselle kylmälle nykyhetken kannalle kuin ei mitään entisyyttä olisikaan.

Saan juuri itseni tarpeenmukaisesti pönkityksi, kun pääsemme talon pihaan.

Olen laskeutunut maahan ja otan kärryiltä matkalaukkuani, kun asuinrakennuksesta tulee puolipönäkkä keski-ikäinen mies, jonka käynti ja koko olento osottaa päättävää, hiukan kulmikasta ryhtiä. Tunnen hänessä nuoruudentoverini ja tiedän hänen olevan perinnön kautta tullut tämän talon isännäksi. Sanon „hyvää päivää” niin herttaisen hilpeästi kuin voin ja käännyn mennäkseni häntä tervehtimään.

Mutta hän vastaa kuivasti ja välinpitämättömästi ja menee menoaan.

Se kylmyys tekee minuun kiusallisen vaikutuksen. Olin ajatellut aivan toisenlaista vastaanottoa. Mikä katkera pettymys! Mitä syytä, mitä oikeutta on hänellä tuommoiseen olentakaisuuteen? Ennen aina tunsimme toisissamme osaaottavan ystävän, vaikka vähän erilaisilla katsantokannoilla. Olisikohan, että heillä olisi paaduttavia perhekohtauksia? Olisikohan, että joskus muistettaisiin minua, jonka kanssa elämällä oli

luonteen sopusointua ja samanlaista maailmankatsomusta? — Mutta olenhan minä sittekin syytön. Minkä olen tehnyt, sen olen tehnyt sentähden kun en ole voinut toisin tehdä. Ja olenhan väistynyt kauaksi, — eikä tästä ainoasta käynnistäni millään ehdolla sovi olla sukkamielinen. En uhallaakaan masennu! Minä tahdon samaa kun hänkin: elkäämme olko enää tuttavat. Tulenhan minä toimeen vierastenkin kanssa.

— Kuulkaas, isäntä! puhun hänen jälkeensä.

Hän pysähtyy ja kääntyy päin.

— Saanko poiketa taloon vähän levähtämään — ja jos saisin ruokaakin?

— Kyllä. Herra menee sinne sisälle ja puhuu emännälle, vastaa hän ja menee mentä väänsä.

Hm. „Herra” — „emännälle”! Ei puutu paljo, etten menetä malttiani. Satoja kertoja olen tässä talossa saanut käydä jotakuinkin veljellisenä „sinänä”; nyt menen ensikerran — „herrana”. Olen hänelle ennen selittänyt että „herra” on Suomessa merkityksetön imarrus, lainattu muista kielistä titteliksi tyhjätöimittäjille, joita ei miksikään muuksi osaa sanoa . . .

Ei puutu paljon, ettei äsken pystytetty hilpeyteni romahda alas keinotekoisilta telineiltään.

Maksan kyytimiehelle ja käyn taloon sisälle . . . Saapa nyt nähdä, saammeko täällä tämän tun-

temattoman, vieraanomaisen, kylmän tyyneyden säilymään eheänä?

Porstuassa tulee talon emäntä vastaan ja antaa hämmästyksensä minun näkemisestään pulpahtaa puoleksi vallattomana parahduksena ulos. „Sinäkö se olet”, sanoo hän ja rientää avosylin tervehtämään. „Tulit sinä sentään vielä näillekin maille! Terve tuloa, terve tuloa!”

Tuskin ennätän mitään vastata kun hän jo melkein nuoren tytön notkeudella kiittää avaamaan kamarin oven ja vie minut sitte sisälle.

Mutta nyt . . . Miten ovat nämät vastakkaiset kohtaukset selitettävissä ja mikä niistä lopuksi tulee? Niitten vaikutus minuun on niin syvä, etten millään tahdonvoimalla jaksa sitä salata. Tunnen tarvetta päästä niitä heti ymmärtämään ja se jäykistää huomattavasti puheluani.

Onneksi ei emäntä näytä ensinkään huolivan minua arvostella.

Porstuasta kuuluu astuntaa. Emäntä menee ovelle ja sanoo: „Arvaappas kuka meillä on?”

— Mistäpä minä sen osaan arvata, kuuluu isännän ääni.

Jännitykseni nousee korkeimmilleen. Varustaudun kestäämään, tuli mitä tuli.

Emäntä sanoo minun olevan.

Isäntä tulee sisälle ja tervehtää melkein yhtä sydämellisesti kuin emäntä äsken.

— Voi hyvä ihminen, minä en tuntenut enää sinua! Olet niin paljon muuttunut ja vanhentunut. Luulin sinua taas joksikin . . .*)

Tosiaan. Minä unhotin kaksi asiaa. Unhotin, että se suoravartaloinen minä, joka täällä ennen tunnettiin, on muuttunut kutistuneeksi köykyksi, sekä sen, ettei täällä osattu aavistaa tuloani. Siitä kaikki tämä jännitys. Nyt saan helpotuksen ja on hyvä ollakseni. Nyt ihmettelisin että emäntäkään minua tunsii, jos en tietäisi kuvauhi, mistä sittekin on vielä jotakin jälellä, olevan painunut hänen mieleensä syvemmälle.

— — — — —
Herään aamulla ruokakellon mouriin. Tuntui kuin olisin vastikään nukkunut ja ihmettelen, miksi nyt yöllä soitetaan. Katson kelloa. Se on neljä. Jahaa, se onkin jo talonväen työhönlähtöaika. En ole vielä nukkunut tarpeekseni. Oion ja haukottelen vuoteella ja asetun huolettoimaan vetelyyteen uudestaan nukkuakseni. Mutta uni viivyttelee siksi, että ajatukseni ennättää aloittaa toimintansa. Se alkaa pirteänä, voimakkaana ja käskävänä. Melkein huomaamattani lähden sängystä lattialle ja alan pukeutumaan.

Isäntä ja emäntä kuulevat liikkumiseni ja tulevat katsomaan. Sanovat „hymyävän hyvänhuomenen” ja ihmettelevät miksi näin varhain olen

*) Siihen alkaan kulki Suomessa paljon poliittisia urkkijoita.

noussut. Heidän täytyi soittaa väki ylös, mutta eihän minun olisi tarvinnut vielä nousta. Pyytävätkö anteeksi, kun heidän täytyi untani kellonsoitolla häiritä ja kehoittavat uudestaan maata.

Mutta minä en suostu. Pukeudun vain ja juon aamukahvin ja lähdän ulos.

Ei ole kysymystä siitä mihin täällä ensin menisin. Tuossa lahden toisella puolella oli ennen kotini. Ei sitä nyt siellä näy, mutta minä muistan aivan tarkalleen minkälainen se oli, muistan polkujen haarat pihassa ja minkälainen heinä niiden vierellä milläkin kohdalla kasvoi. Muistan halkeamat tuvan nurkassa ja sen lohkeaman tallin räystäässä, jonka varsa kerran kirmatessaan siihen takakavioillaan potkasi. Ja senkin minä muistan, minkälainen oli se tarhan veräjä, mistä äiti aina kaksi puuta avasi kun iltasella meni tarhaan „savuusta” tekemään ja Tähikille ja Heimaselle suolaista antamaan ja niitä lypsämään j. n. e. Kaikki ne minä muistan. Ja ne muistot, ne nyt ensimmäiseksi luoksensa pyytävät.

Tie sinne käy jotakuinkin samoja paikkoja kun ennenkin — mitähän tä nyt vähän on yksitoikkoisemmaksi oiottu. Mutta se mahtava, kotini ja talon peltojen välillä rantaan yhtyvä metsä, mikä sen ennen viehättävään siimekseensä kätki ja missä tuulen humina ja haavanlehtien rattoisa lipinä säesti laululintujen konsertteja, se on nyt hävitetty pois; koko matka on yhtämittaista vai- niota.

Loukkaavinta minulle on se, ettei tie ollenkaan johda sille matalalle tölläälle, missä minä olen ensikerran päivänvalon nähnyt, ensimmäiset itkuni itkenyt ja riemuni nauttinut, vaan oikenee ylenkatseellisesti sen oikean puolitse tuonne vainion perimmäistä kulmaa kohti — mihin sinne mennee.

Kai siihen ojaakin myöten pääsisi — jostakin tuolta kun kiertelisi — mutta ikäänkuin jonkinlaista kosta uhmaillen menen suoraan ohrasarkaa myöten. Tallaan säälimättömästi jälkiä viheriään, viattomaan laihoon. Nöyrästi taipuvat pehmeät, tähkättömät oljet jalkaini alle, ikäänkuin pyytäen anteeksi että heidät on pantu kasvamaan tähän, missä ei minun läsnäollessani olisi oikeutta kasvaa.

Kaksi matalaksi luhistunutta rauniota on enää jälellä siitä, mikä minulle on ollut pyhin paikka maailmassa — kodistani. Niissä kasvaa muutamia horsmia ja äärillä vadelmanvartta ja soräheinnää. Muu kaikki on vieraan ihmisen ohrapeltona. — Minä nousen isommalle rauniolle, taivutan horsmia ja vadelman varsia alleni ja istun.

Se meidän tupamme muuri on nyt tämmöinen . . . ! Silloin siinä oli leivin-uuni ja takka. Tuossa, juuri tuossa takanpielessä minä lapsena monta iltapuhdetta istuin äitini vierellä, kun hän takkavalkean valossa kehräsi, ja luin ulkomuistiin kankeita, ymmärrykselleni mahdottomia kinkerialäksyjä. Ja isompanakin, kun olin jo rippikoulun

käynyt ja pakollisista läksyistä päässyt, siinä vielä väliin, puhdetyön pois pantuani, muitakin, arvokkaampia kirjoja luin. Ne eivät olleet meidän omia, niitä lainailin minkä mistäkin sain. Mutta tiedonhaluni niistä heräsi ja kasvoi pakottavaksi voimaksi, joka vasta ankaran taistelun perästä murtui ulkoapäin tulevan ylivoiman yllättämänä.

Tuo toinen, pienempi raunio siinä vieressä, se on kamarin uuni. Siinä kamarissa minä sitte täysikasvuiseksi monta unetonta yötä vietin. Siinä lueskelin, siinä järjestelin kasvikoelmaani, siinä kopioin käsikirjoituksista semmoisia teoksia joita ei ollut painettuna suomenkielellä. Ja siinä viimein taistelin sen vimmatun sisällisen taisteluni, joka päättyi luopumisellani kaikista ennen tehdystä elämänsuunnitelmistani.

Niin. Nämä rauniot siitä nyt ovat jällellä, siitä meidän entisyydestä. Isäni ja äitini ovat multana kirkkomaassa. Veljeni, joka tässä heillä vanhuudenturvana oli, joka tässä heitä ja omaa perhettä hoiti ja sitä tehdessään vielä torpan tiluksia melkolailla paranteli — hänen, vaimonsa ja lastensa kanssa, on tuo talon nykyinen isäntä mierolle häätännyt ja sitte kodin hävittänyt. Mikä julma teko!

Minussa kuohahtaa voimakas viha. Hän, joka on vanhempainsa kuoltua saanut periä heidän työnsä tuloksen ja koko omaisuuden, ottaa köyhältä naapurilta ei ainoastaan vanhempain perinnön, vaan yhdellä sieppauksella vielä omankin

työn tuloksen. Ja ajaa näin ryöstämänsä perheen ulos kodista, vähääkään välittämättä, joutukootpa sitte vaikka veteen tai tuleen. Ja sanotaan sitte että sivistyneessä yhteiskunnassa on jokaisen henki ja omaisuus yhtäläisesti turvattu! Juletaankin!

Hillittömästi ponnahtan seisomaan ja hyp-pään toiselle rauniolle. Koetan siinä lepyttää itseäni ja vähitellen onnistunkin. Eihän se ole isännän syy. Eihän hän ryöstänyt ole, on vain tehnyt lain mukaan. Hän ja hänen isänsä ja esi-isänsä ovat olleet edustettuina niiden neuvospöytäin ääressä, missä omistussuhteista on lakia laadittu; veljeni ja isäni ei, siinä syy. Ihmiskunnan köyhät eivät ole osanneet sinnè pyrkiä. Mutta nythän nuo alkavat jo osata. Ja kun pyrkivät, niin pääsevät. Pääsevät kaikista esteistä huolimatta. Ihmisyys ottaa kerran oikeutensa ja silloin laillisenkin rosvous loppuu.

Tulevaisuudentoivo tuo mieleeni lohdutusta. Rauhani palajaa vähitellen. Jotenkin levollisena katselen ohrapeltoa. Tunnustelen missä kohdalla siinä kotini mikin erityinen paikka on ollut.

Ajatukseni kiintyy muistoihin niin, etten huomaa ajan kulua. Vasta kun talon ruokakello soi väkeä aamiaiselle, herään muistoistani nykyisyyteen. Nyt on siis jo kello kahdeksan ja minä olen kolme tuntia viipynyt tässä raunioilla.

Hyvästi, kotini! Sinä olet hautaantunut isomman talon laajentamistaipumuksen alle.

Takasin palatessani en ole enää niin kiihkeä kuin mennessäni. En tallaa ohraa tarpeettomasti, vaan harppaan pitkällä hyppäyksillä lähimpään pellonojaan ja käyn sitä myöten tielle.

Palatessani vasta huomaan vainion laajuuden. On sitä siinä alaa. On siinä toukoa monenlaista sekä heinämaata ja kesantoa. Paitsi kotiani on kaksi muutakin torppaa hävitetty vainion tieltä. Mihin lienevät niiden asukkaat joutuneet? — Oja-Taavetin tupa tuolla kivikkomäen rinteessä näkyy olevan säilynyt. Sillä ei ollut mitä yhdistää talon vainioon . . . Eläköhän Taavetti vielä ja missähän on hänen tyttärensä . . . vaimonsa kuoleman olen sattumalta saanut kuulla.

Taloon palattuani olen harvapuheinen. Vastailen lyhyesti minulle tehtyihin kysymyksiin. Ja kun isäntä aamiaispöydässä kysyy missä minä näin varhain kävin, vastaan — „kävin tuolla kotonani” — niin merkitsevällä äänenpainolla että emäntä ja isäntä kummastuneesti vilkasevat toisiinsa ja menettävät puheliaisuutensa. Huomaan sen ja koetan sovittaa selittämällä käyneeni katselemassa vainioita, joita kaupungissa olen aina ikävoinyt ja sillä tiellä poikenneeni kotini sijaa katsoomassa ja istuneeni hetken siellä raunioilla. Puhun talon peltotöitten suuremmoisesta edistymisestä sekä siitä työstä, huolesta ja toimeliaisuudesta mitä siinä on tarvittu. Mutta rauha ei niin helposti palaudu. Tila pysyy päinvastaisena kun alussa oli : minä olen puhelias, he haluttomat.

Vasta ruualta päästyä alkaa kankeus vähitel-
len kadota. Kysymykseeni: Elääkö Oja-Taavetti
vielä, vastaa isäntä ensin ja kertoo piirteitä hä-
nen kuulumisistaan, ja sitte täydentää kerto-
musta emäntä, puhuen pitkältä ja yksityiskohtai-
sesti.

Viime vuoteen asti on taavetti uurastanut,
talvet metsätöissä, kesät kuokkinut ja kaivanut
ojaa. Viime syksynä köyryn ja joulun välillä vi-
lustunut pahasti tuolla Peurakorvessa ojaa kai-
vaessaan, sairartunut ankaraan keuhkokuume-
eseen eikä sen jälkeen vuoteesta noussut. Kuih-
tuu kuihtumistaan ja sylkee räkää ja verta ropeel-
lisen päivässä. On saanut kunnalta vaivaisapua
— hehtolitran rukiita. Miina, hänen tyttärensä,
asuu hänen kanssansa, hoitaa isäänsä ja kuuden
vanhaa poikaansa. On leski jo hänkin — miehensä
kuollut verenvuotoon ollessaan leiriharjoituksissa
Venäjällä. — Saanut vähän elatusapua hänkin,
mutta miehen kuoltua apu lakkautettu. Käy nyt
työssä Mäki-Perttulan talossa; yöt käy olemassa
isänsä ja poikansa luona. Poika hoitaa päivät vaa-
riansa.

Päätin mennä Taavettia katsomaan, mutta
vasta illalla, saadakseni nähdä koko sen kovaosai-
sen perheen . . .

Jälestä illallisen menen Taavetin tuvalle.

Hurstipaitaan ja housuun puettu poikapallero
istuu tuvan edessä ja leikkii pienillä kivillä. Huo-
maa minun vasta kun olen aivan lähellä. Hyppää

ylös ja juoksee edelläni tupaan. „Äiti hoi, pappa hoi! meille tulee yksi herra”, sanoo minun tupaan tullessani.

Ikäpuoli, kulunut vaimoihminen, joka enää hyvin vähän muistuttaa Taavetin miinaa jonka ennen muorena tyttönä tunsin, on kamarissaan takan ääressä, ammentaa kauhalla velliä pienestä padasta puiseen kuppiin. Hän säikähtää tulostani, keskeyttää työnsä, nousee suoraksi ja punastuneena vastaa ujosti „hyvään iltaani”. Vasta kun itseni esitän ja häntä kädestä tervehdän, rohkaisuun hän jonkun verran, vetäsee rikkiäistä hametta yllänsä kokoon ja ryhtyy kanssani puheille. Mutta Taavettivanhus makaa yhtäkaikkisena olkipohja-„ritsilään”. Ei nosta kättään eikä vastaa, kun menen häntä tervehtimään. Otan hänen kuihtuneen kätensä omaani ja kysyn: — „Tunteeko Taavetti minua?”

— En tunne, vastaa hän minuun katsomatta. Sanon kuka olen.

— „Vai niin, vai sinä se olet! Minä olen tullut näin vanhaksi ja huonoksi”. Ja hän ottaa kätensä kädestäni, kääntää vaivaloisesti selkänsä minuun päin ja vetää peitettä yllensä.

Näen, että Taavetti on jo saanut elämästä kylänsä. Ympäristöön ei hän enää pane huomiota. Sisällinen elämänsä pysyy hänen omana tietonaan. Levolliselta hän näyttää. Ja miksi ei sitä olisi — yksi ihmiskunnan suuria hyväntekijöitä, jonka elämä on ollut yhtämittaista toisten onnelle uh-

rautumista; vaatimattomana on hän elänyt, niukasti toimeentullut ja monta kertaa kärsinyt varakkaampain ihmisten syyttömiä solvauksia ja — perannut raakoja rämeitä viljamaiksi, joista toiset saavat niittää aineellista elämän onnea . . .

Miinan kanssa sitte hetken keskustelemme. Kuulumiskertomuksensa ovat yhtäpitäviä sen kanssa, minkä aamulla talossa kuulin. Hän puhuu avomielisesti kuten vanhalle, luotettavalle ystävälle sopii. Mielikuvituksen täydentää kertomuksiaan ja siten syntyy niistä kokonainen romaani, alaston, realistinen, elämänymmärrystäni kehittävä romaani, jota en hennoisi heittää kesken kädestäni. Vaan kun huomaan, että hänen on vielä tehtävä kotiaskareita ja aamulla taas varhain mentävä päiväläisen raskaaseen saadantaan, täytyy lopettaakseni keskustelu. Sanon hyvää yötä ja lähden.

*

On sunnuntaipäivä.

Olen toista viikkoa ollut paikkakunnalla; käynyt taloissa ja torpissa ja nähnyt — hävittävän kehityksen tuhoja kylläkseni asti. Melkein kaikista torpista ovat entiset asukkaat pois hädetyt. Toisiin on otettu uusia asukkaita, toisista ovat huoneetkin hävitetyt. Muutamista pienemmistä taloistakin on kartano perinpohjin purettu ja pelto-ot ovat yhdistetyt isompain talojen peltoihin.

Pari taloa on myyty tukkiyhtiölle ja niissä on maanviljelys kokonaan lakkautettu.

Entisiä tuttaviani en ole monta tavannut. Vanhemmat heistä ovat kuolleet, nuoremmat paenneet mikä minnekin liike- ja teollisuuspaikkoihin, osa siirtynyt Amerikkaan.

Olen taas samassa talossa mihin ensiksi tulin.

Näistä niin paljo ihailemistani maalaisoloista on painunut mieleeni synkkä kuva. Jonkinlaisella helpotuksen tunteella ajattelen huomispäivää, jolloin olen päättänyt täältä lähteä, mennä jälleen keskelle kaupunkielämän levottomuutta, jossa ei edes jouda ajattelemaan kaikkea sitä elämän onnettomuutta mikä piirtää ihmistä sekä ulkoa että sisältäpäin.

En huoli enää lähteä edes ulos kävelemään, en mennä edes tuonne sanomaan hyvästi järven ulpukkarantamille, joissa nuorena olen molskutellut, uinut ja kalastellut sekä syksyisin luistellut. Mitkään muistot eivät nyt tarjoa minulle lohdutusta. Pysyn itsepintaisesti sisällä, milloin istun ja huojuttelen keinutuolissa, milloin kävelen edestakaisin talon avaran vierashuoneen maalatulla lattialla.

Mielialani surullisuutta lisää vielä sunnuntain juhlallinen hiljaisuus. Talonväki on mennyt niin tyyten kirkkoon, että minä ja emäntä olemme kahden kotona. Eikä hänkään nyt tule katke-ruuttani häiritsemään, ei seuraa tekemään eikä puhumisella ajatustani muualle kääntämään. As-

karoi vain kyökissä — mitä askaroinee ja antaa minun olla yksin.

Näin kuluu aamupäivä. Vähä ennen puoli-päivää tulee emäntä vihdoinkin. Tuo kahvia ja pyytää anteeksi kun hänen on täytynyt antaa vieraansa olla yksin.

— Ei tee mitään, vastaan. Paremminhan olen saanut tehdä yhteenvetoa täällä — muistojen haudoilla — saamista huomioista.

— Vieläkö sinä, niinkuin ennenkin, kaipaat yksinäisyyttä?

— En juuri siinä määrässä, mutta kun minä huomenna taas lähdän kaupunkiin, niin en sitte enää, jouduttuani muiden asiain keskelle, saisi näistä oloista niin eheää kokonaiskuvaa.

— Joko sinä nyt huomenna menet! Onko sinulla niin kiire, ettet enempää jouda täällä olemaan?

— Minun oltavani nyt kerran on siellä. Eikä näissäkään oloissa täällä ole enää minulla nähtävää.

— Niinhän se on, sanoo emäntä ja ottaa minulta kahvikupit ja lähtee kyökkiin. — Semmoisiksiksinhan ne ovat tulleet — ne olot.

Se äänen onttaus, mikä ilmausi minun viimeisissä sanoissani, kuuluu ainakin yhtä huomattavasti hänen sanoissaan. Hän siis ymmärtää mitä minä ajattelen „oloista” puhuessani, kenties menee vielä pitemmälle . . .

Emännän poistuttua alkaa taas sama kiusoitava hiljaisuus. Minä tahtoisin jo tulla häirityksi, mutta hän ei tuo edes toista kuppia kahvia, eikä kuulu kyökistäkään liikuntoa, ei astiain piitelemistä.

Saan kummallisen päähänpiston : päästä salaa katsomaan häntä yksinäisyydessä. Ja siihen onkin tilaisuus, sillä kamarin ja kyökin väliovi on jäänyt hiukan raolleen. Hiivin sen luo ja tähystän silmälläni oven raosta kyökkiin.

Hän on kumartuneena pöydälle, kasvot käsiin kätkettynä, ja — hartiat nytkähtelevät.

Mitä ihmettä? kysyn itseltäni. Loukkasinko minä häntä noin syvästi? Luuleeko hän minun häntä syyttävän hävittävän kehityksen kulusta . . syyttävän häntä paikkakunnan „olojen” näin surulliseksi murjoutumisesta . . luuleeko pitävän häntäkin syyllisenä niihin mierolle hädettyjen köyhän kärsimyksiin, jotka ovat joutuneet rikkaampain laillisesta ryöstövallasta?

Eli herättikö tieto minun pikaisesta poismenostani hänessä ikävää? Mutta sehän edellyttäisi joitakin lähempiä suhteita ja me olemme jo puoli ihmisikää olleet ventovieraat. Silloinhan sitä molemmin suostuimme eroamaan ikipäiviksi sentähden, kun varattomuus minun elämänsuunnitelmani turhaksi teki ja yhteen mentyämme olisi toimentulomme ollut mahdoton. Silloinhan sitä yhdessä itkimme asian „kuivaksi”, nyt ei ole siihen aihetta.

Itkunsa syytä en osaa arvata. — Jos menisin tuonne hänen luokseen, ehkä siellä jotenkin pääsisin sitä ymmärtämään. Mikä tiesi, jos ei hän sitä niin kovin tahtoisikaan salata.

Hiivin oven luota keskelle huonetta ja alan kävellä kuuluvasti. Käyn muutamaan kertaan lattian yli ja sitte menen kyökkiin.

Hän on noussut jo itkuasennostaan. Seisoo hellin ääressä ja kuivaa silmiään esiliinalla.

— Onko sinulla vielä sitä kahvia? kysyn puheenaluksi.

— Ou, minä tuon. Mene sisälle vain!

— Enkö saa juoda täällä?

— Eli juodaan täällä, jos niin tahdot. Ja hän kaataa kahvia ja tuo pöydällä — tuo minulle ja itselleen. „Joko sinä sait sen yhteenvetosi valmiiksi?”

— Niin . . . Minä olen nyt nähnyt palasen syitä, mistä maalaisväestön liiallinen kaupunkiin muuttaminen johtuu.

— Jaa kun olet nähnyt hävitettyjä koteja?

— Niin. Jossainhan niidenkin ryöstetyt asukkaat tilansa ottavat.

— Vieläkö sinun periaatteesi kapinoi heikompain sortoa vastaan.

— Entistä rajummin. Sinä olet jo tottunut hyväksymään mitä tapahtuu?

— Enkä ole, mutta mitäpä minä voin. Sinä kai luulet että minä omasta tahdostani olen joutunut toisten elämän raunioille?

— En luule . . . mutta periaatteestahan nyt oli kysymys. Sinä et tietysti voi estää maan ja kaiken omaisuuden joutumasta harvoinhin käsiin. Se on taloudellisen kehityksen laki, nykyisessä yhteiskunnassa yhtä välttämätön kuin kuolema. Kohtalon oikku on määrännyt sinun riistäjän asemaan. Ajan kuluessa taas joku varakkaampi yhdistää tämänkin paikkakunnan näin suurennettuja tiloja ja vähentää vielä niitten lukua ja nyt on liian aikaista sanoa, tuletko sinä tai jälkeläisesi siinä murteessa jäämään omistajaksi vaiko omistamattomaksi.

— Paljo sinä tiedätkin — mistä tietänetkään! Kyllä se on meidänkin, maanomistajain, asema hyvin epävarma. Verot ja muut rasitukset tulevat vuosi vuodelta yhä raskaammiksi. Köyhtymisen vaara on joka hetki ovella. — Mutta minun ei ollut tarkoitukseni valittaa näitä sinulle; tietysti olet täällä saanut valituksia kuormaksesi asti . . . koska et ole siellä kaupungissa muuttanut. Mutta tuota . . . oletko nähnyt veljeäsi sitte, kun täältä ennen lähdit?

— En ole nähnyt.

— Vai et! Taisit tulla tänne veljeäsi tapamaan?

— Ei; minä tiesin missä hän on . . olemme kirjoitelleet toisillemme. Tiesin minä senkin, että hän sai teiltä sata markkaa muuttoapua.

— Niin, meidän ukko . . ei se ensin aikonut mitään antaa, mutta suostui sitte kumminkin

maksamaan, kun veljesi lähti sovinnolla ettei tarvinnut käräjöidä. Toiset torpparit täällä eivät ole hennonneet jättää kotejaan ilman käräjänkäyntiä ja ovat sitte, poloiset, joutuneet aivan puille paljaille.

— He ovat uskoneet puheita omistusoikeuden pyhydestä; mutta veljeni oli luokkatietoinen, tiesi olevansa jätetty lain turvan ulkopuolelle. Siksi lähti, niin katkeralta kuin se tuntuikin.

— Niin kai. Laissahan sitä kanssa lienee vika — ja onkin. Mutta, menen vielä siihen asiaan. Vai tiedät sinä sen niin tarkoin! Kodistasi ei olisi tuhannenkaan markkaa riittänyt, jos se ostettavaksi olisi tullut. Mutta, niinkuin tiedät, minä en voinut sen enempää vaikuttaa. Ymmärrätkö? Minun täytyy mukautua toisen tahtoon. Ethän minua kovin ankarasti tuomitse!

— Ei, ei. Enkä minä ajattele yksimaan veljeni kohtaloa, enkä muiden torpparien. Äsken oli puhe talollistenkin elämän epävarmuudesta. Luisuuhan niitäkin kurjuuteen — näkyä olevan täälläkin jo luisunut. Omaisuutensa menettäneelle on yhdentekevä, kelle omaisuus omistajan vaihdossa joutuu. Niin yksinkertainen en ole, että vihaisin sitä joka joutuu välikappaleeksi kehityksen ruhjoessa esteitään. Minä tuomitsen vallitsevaa taloudellista järjestelmää, joka määrää toiset ryöstäjiksi, toiset ryöstettäviksi. Yksityisomistus, tässä tapauksessa maan yksityisomistus, johtaa nykyisellä kehitysasteella ollessa eh-

dottomasti siihen. Ajallaan on yksityisomistus ollut kyllä hyvä, mutta nyt, tehtävänsä tehtyään, on se jo tullut mahdottomaksi. Ja sitä ei tahdota eikä osata muuttaa ennen, kun se tuottaa niin paljo kärsimyksiä ja ottaa niin paljo uhreja, että yhteiskunta yleisen kurjuuden ja tyytymättömyyden vuoksi joutuu hajoamistilaan ja muutos luonnonlain pakolla tulee välttämättömäksi.

Emäntä katsoo minua hetken aikaa.

„Hyvä!” sanoo sitte. „Nyt minä sinua jälleen ymmärrän. Kaikkea puhettasi en täydellisesti käsitä, siinä on niin paljo uutta minulle, mutta ymmärrän senverran, etten tarvitse enää sinua pelätä. Olen jo monta päivää ollut levoton, ja kun kuulin sinun jo pois lähtevän, pelkäsin etten voi näistä alkaa kanssasi puhumaan. Suoraan sanoen oikein itkin sentähden. Mutta sinä tulit ja pelastit minun — kiitos vain! Nyt jään mentyäsi levolliseksi.”

— Ole rauhassa sen suhteen. Minä kapinoin sortoa ja vääryyttä vastaan, mutta kapinoimiseni kärjen tähtään alkusyyhyn, mistä sorto ja vääryys johtuu. — Mutta tunnusta nyt vähän liioitelleesi. Minä en ymmärrä, mistä syystä olisit minun mielipiteestäni niin paljo kärsinyt?

— En liioittele. Mutta kysymyksesi johtaa keskustelumme liian syvälle. Paras on nyt lopettaa. Vai tahdotko välttämättä kuulla minun sanovan sen, minkä ilmankin tiedät?

Minä joudun hämilleni. En osaa vastata sitä enkä tätä.

— Niin, et sentään tahdo, sanoo hän ja menee ovesta ulos.

Olin aikonut kysyä jotakin hänen ja miehensä väleistä, mutta tuo varomaton kysymykseni teki nyt kerrassaan lopun keskustelusta. Ja melkein yhdentekevä se olikin, sillä tietysti sama: „Tahdotko kuulla minun sanovan sen, minkä ilmankin tiedät”, olisi ollut vastauksena siihenkin. Ylimalkainen tieto minulla siitä onkin. Miehensä ei ole hänellä paha, vaan ei hyväkään. On enemmän isäntä kuin puoliso. Elämää raskauttaa, syviä huokauksia nostattaa se, etteivät ymmärrä toisiaan — eivät siis sovi toisilleen. Sen minä tiedän. — — —

Iltapäivällä istun yksin vierashuoneen pihanpuolisen akkunan edessä. Isäntä ja emäntä, jotka ovat ison aikaa olleet seurassani, ovat menneet johonkin mentävänsä. Annan avatusta akkunasta tulevan ilmapirran vilvoittaa itseäni ja kuuntelen rappusille kokoontuneen talonväen lörpöttelemistä ja naurua.

Taavetin-Miinan poika tulee pihan yli ja kantaa käsivarrellaan isoa tuohista joka on kukkuroillaan mansikoita, nousee rappusille ja katoaa pors-tuaan. Otaksun hänen tuovan niitä emännälle ja päätän huvinvuoksi mennä korottamaan mansikoiden hintaa, tarjoamalla pojalle niistä enemmän.

Menen sitä varten kyökkiin. Mutta poika ei tulekaan sinne.

— Mihin sinä niitä viet? — kuuluu isännän vihainen ääni porstuasta.

— Jos se herra ostaisi joka teillä on.

— Kyllä minä sinun . . . ostan! Olet varastanut mansikat meidän Kiviaholta ja tulet tänne niitä myymään! Anna tänne ne sukkelaan!

— Antakaa, isäntäkulta, minun myydä ne, että saadaan . . .

— Saadaan . . . oppia varastamaan . . . ensin marjoja meidän metsästä ja sitte . . . tiesi mitä, kun alkuun päästään. Teillä on vielä jauhoja, minä tiedän, ja tuokoon äitisi perttulasta piimää ja syökää puuroa . . . ei ole tarvis varkaksiin . . .

— Mutta ei ole suoloja yhtään . . . eikä rahaa.

— Kepistä suoloja että opit varastamaan! . . . Ja soitat siinä vielä suutasi. Korjaa luusi siitä taikka . . .

En voi kauvemmin pidättää itseäni porstuaan menemästä — Mansikkatuohinen on jo isännän kädessä. Poika tyrskähtää itkemään ja lähtee juoksemaan pois,

— Onpa sinulla kauniia mansikoita! Kuka niitä nyt on poiminut?

Isäntä ei vastaa mitään, menee vain mansikkatuohisen kanssa kyökkiin.

Tunnen velvollisuudekseni tehdä tapauksen johdosta jotakin, mutta mitä voisin tehdä, sitä en heti käsitä. Sitä miettiessäni tulee ensimmäi-

seksi mieleeni menuä hyvittämään ryöstettyä poikarakukkaa.

Kun menen Taavetin tuvalle, seisoo siellä Miina Taavetin ritsin vieressä ja poika seisoo äitinsä rinnalla ja nojaa päätään hänen kylkeensä, ja molemmat itkevät. Tervehdittyäni kysyn kohta pojalta jos hän aikoi tuoda minulle niitä mansikoita jotka isäntä pois otti.

— Olisin tuonut, vastaa poika itkua pidätellen. Ja Miina selittää kuinka he aamupuolen päivää poimivat marjoja ja pojan piti tuoman niitä minulle ja pyytämän muutamia penniä, kun ei ole yhtään suoloja eikä hänen palkkansa tahdo kaikkiin riittää. Hän kyllä saa ruokansa sieltä missä työtä tekee, mutta isä-vanha ja poika hiukenevat ilman suolatta.

Koetan parhaani mukaan haihduttaa heidän mielipahaansa. Lupaan ottaa mansikat isännältä ja annan niistä pojalle viisi markkaa. Miinan mielestä ei mitenkään sovi niin paljoa ottaa, mutta minä en anna perään. Kinastus loppuu vasta sitte kun sanon hyvästi ja lähdän pois.

Vasta Taavetin tuvalta palatessani pääsen tapahtuman ensi vaikutuksesta sen verran irtautumaan, että sitä lähemmin ymmärrän. Nyt vasta käsitän Miinan ja hänen poikansa itkemäin kyyneelten katkeruuden. Tuntuu kuin ne pusertuisivat oman sieluni syvyydestä. Tiedän että nämät ovat vain pienen pieni hitunen siinä suuressa meressä johon joka päivä näinikään kenenkään huo-

maamatta virtaa elämän katkeruuden kuohuttamia tulvia miljoonain sorronalaisten kyynelten lähteistä. Mutta eihän siitä tietämisestä lohtua löydy. On kuin minulle uudestaan sanottaisiin Miinan sanat: „isä ja poika hiukenevat suolatta”. Mitkä merkitsevät ja syvästi vaikuttavat äänen värähdykset ilmaantuvat niissä! Ja siihen tulee etuoikeuksien paaduttaman isännän myrkyttävä vastaus: „kepistä suoloja” . . . Sanon itselleni että se on vain luonnollinen ja välttämätön loppu-tulos etujen vastakkaisuudesta. Mutta sittekin tuntuu isäntä minulle vastenmieliseltä. Marjatuohisen ryöstäminen on teko jonka ainoastaan raaka ja tyhmä ihminen voi tehdä. Ja minä tunnen tarvitsevani aikaa lepyttääkseni itseni ennen kun menen hänen pariinsa.

Poikkean matkalla tiepuoleen ja istuudun sammaltuneelle kiville. Mutta rauhaton mielialani ajaa minun siitä ylös. Käyn syvemmälle metsään. Kuljen hetken aikaa tietöntä metsää, tulen sitte alastomalle kivikko-aholle. Laskeun siitä alas korpeen, istun siellä pehmeälle sammalmättäälle ja annan ajatukseni mielinmäärin harhailia.

. . . Mitähän emäntä nyt ajattelee? Uskallankohan moittia miehensä tyhmää tekoa vai täytyneekö pitää häntä — isäntänä, jonka tahtoa vastaan ei uskalla, — ei uskalla edes puolustaa köyhän orvon oikeutta? Sen hän nyt jo tietää, etten minä syytä häntä miehensä rikostoveriksi, mutta

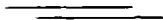
luulleeko minun lukevan tämänkin ryöstön kehityksen lakiin kuuluvaksi, vaiko tuomitsevan isäntää aiheettoman rikoksen tekijänä? Valitkoon kantansa, mielipahaa ei hän kumminkaan voi välttää. — Mutta poika, se orpo; jos hän mieheksi varttuu . . . Hänessä, luulen ma, on otollista maa-alaa kumouksellisille opeille.

Kaikki ne räikeät tosiseikat, mitkä täällä — ennen ja viime aikoihin asti niin viehättävällä — kotiseudulla ovat minuun sisäiseksi pakotukseksi painuneet, räjähtävät nyt. Ne tulevat ulos yhdessä avauksessa, tulevat pitkänä, katkerana ivanauruna. Ha hah, hah hah ha ha hah! Tämä „ihmisten onneksi” tarkasti järjestetty, kokonaisu- ja omistusoikeutta turvaava yhteiskunta! Siinä ryöstetään omaisuus, alkaen kiinteistä kodeista aina leskien ja orpojen poimimiin marjoihin saakka, hävitetään perheet, pyhimmästi yhteensulaneet sydämet kiskotaan irti, heitetään ne leipäpalan hinnaksi — yhdistetään väkivaltaisesti toisiin, joiden kanssa ei niillä ole vähintäkään yhteyttä. Pitäisi olla erinomaisen sanarikas kieli millä voisi nimittää julnuuden, jota ei jo olisi laillistettu! — Olisi tässä vielä syytä pelätä uusia aatesuuntia, pelätä sosialidemokratiaa, joka hämärästä utopiasta tieteen ja tunnon asiaksi varmistuneena, kaikkialla kokoaa ja liittää yhteen tyytymättömät, sortoa ja vääryyttä kärsivät, kyyneliset ja jonka käytännössä toteuttaminen on

näitten julmuuksien ja katkerain tuskain loppu!
Olisipa syytä pelätä, ha ha hah — — — — —
— — — — —

Illalla taloon tultuani en anna ajatukseni keskittyä muuhun kun aamulla alkavaan matkustukseeni. En mene kenenkään luo eikä kukaan tule minun luokseni. Ei siis ole muuta tehtävää kuin riisuutua ja mennä maata. Ja kun kerran olen saanut ajatukseni karkoitetuksi, nukun pian.

Kun aamulla herään, valjastetaan pihassa jo kyytihevosta. Pukeudun kiireesti ja juon aamukahvin. Otan hyvästi kaikilta ketä tapaan . . . emännän kättä pudistan merkitsevästi, että eroan ystävänä. Otan matkalaukkuni ja nousen kärkele.

Kostaja.

Palanen tuhottua elämää.

I.

Silloin oli hänen nimensä Pekka Tompuri.

Hän oli tavallinen „rantajätkä”. Kantoi tuikeita taakkoja, puhui „roskaa” ja kiroili niinkuin me toisetkin teimme, ryyppäsi ryyppynsä niinkuin me muutkin, vaan ei juonut itseään „sikähumalaan” niinkuin me muut joimme.

Minä tunsin hänen ja säälin häntä sisimmäsäni. Toiset toverit eivät säälineet eikä heillä ollut siihen syytäkään. Sillä kyllä hän oli äkeään työhönsä tottunut ja sai siitä palkan, kuten me muutkin. Eikä hän liioin sydänsurujaan valitellut, vaikkapa olikin meitä toisia vakavampi ja näytti usein etäisiä asioita mielessään hautovan; eikä häntä vierottu kansallisuutensakaan tähden, ei edes tiedetty mistä hän kotoisin oli. Useampaa kieltä hän osasi puhua vaan ei mitään puhutaasti, ja sitäpaitsi, niinhän oli laita monen muun meistä. Joskus, riitapään sattuesssa, häntä sanottiin „Ryssä-Pekaksi” ja silloin aina loppui toraaminen, hän johti puheen muihin asioihin ja tuli luonnottoman hilpeäksi; mutta eihän sitä satamatyömiehet semmoisiin kohtauksiin huomiotaan

kiinnitä; ja se nimityskin annettiin vaistomaisesti, ilman vakavampaa harkitsemista.

Mutta minä tunsin hänen. Minä tiesin, kuka hän oli ennen ollut ja että hänellä ei nyt oikeastaan ollut omaisia eikä kotia, ei edes omaa itseäkään. Se nykyinen hän oli vain muistiin opeteltu oletus. Ja se, että minä sen tiesin, oli hänelle niin pyhää, kuin jos olisin ollut hänen kotinsa ja omaisensa . . .

Sentähden minä häntä säälin. Eikä vain yksin häntä, sillä minä tiesin . . . häneltä sen olin ensin saanut tietää . . . että niitä senlaisia „Tompureja” on paljon — paljon . . .

II.

Lauantai-iltana ovat satamatyömiehet „samlanneet” viinaa työmaalle. Tompurikin oli yhtynyt „puulaakiin” — yhtynyt toisten kehotuksesta; ei hän sitä siellä työn päätyttyä juonut ole . . . maistanut nimeksi vain ja tarjonnut jollekulle toverille, kätkenyt pullonsa sinne lautatapuliin ja sitte kadonnut joukosta.

Semmoinen karkaaminen oli toisten mielestä vähän niinkuin toverien pettämistä, mutta eivät he siitä pahasti suuttuneet. Tottapa hänellä oli siihen tärkeä syynsä — olihan hän aina kunnon toveri ollut.

Ja syynsä hänellä olikin. Eräässä maassa oli luokkataistelu puhjennut ilmiliekkiin, oikein jul-

maksi aseellisten voimien mittelyksi yltynyt, ja sen kulkua oli Tompuri ihan henkeä pidättelevällä jännityksellä seurannut. Työpaikka oli kaukana kortteerista, sitä väliä ei ehtinyt ruokatunteina kulkea, oli pysyttävä koko päivän paikallaan, ja siksi oli illalla sen kiireempi taistelun menoa päivän sanomalehdistä lukemaan.

*

Pahoja enteitä oli Tompuri lukenut lehdistä. Yhä arveluttavammalta tuntui . . niiden siellä. Vaaran uhka hiipi yhä lähemmäksi, aivan edessä se jo näytti olevan. Niin varmalta jo tuntui, että kun hän lehden poisantuaan silmänsä sulki, oli kuin olisi jo nähnyt ajatusta vihhlasevaa, verta hyydyttävää . . . — Hui! — Mutta eihän se nyt vielä niin varma ole, ehkäpä he siellä . . .! Ja sitte toiseksi, jos . . . niin . . . Onhan sitä kuitenkin kerran kuoltava — ja kärsiväthän muutkin . . . minäkin. — Hän ravistaa hermostuneesti itseään. nousee tuoilta, painaa hatun päähänsä ja lähtee ulos.

Kulkee syksyn loasta märkää katua koettamattakaan ajatella mihin menisi. Joitakuita sunnuntaikävelylle lähteneitä ihmisiä tulee vastaan, toisten hän menee ohi. He ovat syyspuvussa. Hän ei ole huomannut lähtiessään ottaa päällystakkia; kalossit ovat nekin jääneet sinne eteiseen, kenkänsä ryvettyvät kulkiessa. Vaan ne asiat eivät häntä liikuta.

Tuossa menee koko perhe, isä, äiti ja lapset, ja siitä kuvastaa sopusointu. Sitte tulee nuori rakastunut pari, käyvät käsitysten, onnellisina; poika, Tompurin tuttava, sanoo hyvää päivää. Tompurin silmäkulmat rypistyvät, silmänsä välähtävät levottomasti ja hän kiiruhtaa kuin takaa-ajajaa pakoon.

Mieleensä muistuu eilen illalla satamaan jäänyt viinapullo. — Mitähän jos menisi katsomaan, onko säilynyt siellä . . ja vaikkapa helpotukseksi huumaisi itseään alkoholilla? Ja hän päättää niin tehdä.

Sanomalehtipoika tulee vastaan ja kirkuu lehtiään.

Tompuri ostaa kaksi sen päiväistä pääkaupungin lehteä, työntää ne taskuunsa ja jatkaa menoan . . .

III.

Kaupungin laidassa yhtyy harmaa, sepelipohjainen tie katuun. Melkein ylenkatseellisen suorana ojenee se halki viljelyspalstanteiden varsinaiseen ulkosatamaan ja päättyy siellä suurten rantamakasiinien luona. Molemmille puolille poikkeaa siitä kapeita ojan palteisiin omin luvin tallattuja jalkapolkuja, vasemman puoliset johtavat eri kohdille satamaa, oikean puoliset minne mikin.

Tompuri ei huoli käydä tylyä ajotietä makasiineille asti, vaan poikkeaa vasemmanpuoliselle

jalkapolulle, käy sitä yli syksyn kellastuttaman peltokedon, pujotteleikse useiden lauta- ja lankkukarkkojen välitse lähelle rantalaiturin vierellä olevaa satamarataa. Tultuaan sen karkon luo, minkä alle eilen illalla oli pullonsa kätkenyt, istuu hän karkosta ulos pistäytyvälle, sateessa ja päivänpaisteessa harmaantuneelle lankun päälle.

Muulloin levottomassa satamassa vallitsee nyt sunnuntairauha. Ei ole ahavoittuneita, hiestä likomärkiä ranta-, „jätkiä” tuikeita taakkoja kantamassa. Ei kuulu työnjohtajan ärhentävää, kiro sanoilla höystettyä komennusta, ei lautojen läiskettä eikä laiva-ankkurin ketjun kolinaa. Radalla eivät vaunujen puskurit lonsahtele, ei piritä konduktöörin pilli eikä veturin höyrypilli vingu. Ajurit eivät äiskä ja pärrää hevosilleen, ei ole matkustajia nostelemassa käsipakaasejansa eikä tullimiehet välillisiä veroja kantamassa. Vartavastinen kiusanhenki, ihmisten vaanija ja ärsyttäjä, säikeän kirjava, vihattu santarmi on poissa nyt sekini.

Liikkumattomina seistä junnottavat alukset siinä rantapiissä. Lauta- ja lankkulotjia on useita, toiset ammottavat tyhjinä, toiset ovat lastauskeskessä, jotkut täysinä, valmiina viemään lastissa tyhjennettäväksi etäänpästä merellä ankkuroituun suunnattoman suureen jättiläislaivaan. Nokisena, mustana kummituksena seisoo suuri, rautainen purkauskeskessä oleva hiililaiva. Siitä on Tompuri eilen kantanut tylyjä väkitaakkoja

maalle. Huomenna uhkaa sama kilvoittelu olla edessä. Se kysyy voimanponnistusta yli rohkeimmankin kohtuuden, kaikki lihakset täytyy jännittää äärimmäisyyteen asti, jäsenet vapisevat ja hiki yhtenä kuravetenä valuu. Semmoinen rääkkäyspaikka se suuri hiililaiva on; eivätkä ole vaatimattomampia nekään puutavara-alukset, vaikka ovat pieniä siihen verraten; kaikissa niissä on työ yhtä raskasta ja raakaa peijakasta.

Vaan ei hän niille vihaa puske, ei moiti. Siinä touhussa ja ponnistuksessa on se hyvä puoli, että siinä tuntee tämän nykyisen itsensä ja unohtaa sen entisen. — Unohtaa sen entisen . . .

Se entinen hän ei tiennyt, mitä on ranta-,,jätkänä” ahertaminen nokisessa hiiliruumassa jossa ei lentävän noen tähden syltäkään eteensä näe, ei tiennyt mitä on kohtalaisen hevoskuorman kokoisten lautataakkain olallaan kantaminen. Ei tiennyt se entinen siitä . . . eikä muustakaan. — Kävi vain koulua talvisin, leikki ja kujeili toveriensa kanssa, luki läksynsä miten halutti, istui palvelijan kattamaan ruokapöytään ja nukkui toisten ihmisten valmistamassa vuoteessa. Kesän huvitteli miten parhaiten osasi.

Niin ensin.

Mutta sitte myöhemmin . . . Hän oli silloin vielä se entinen . . .

. . . Sinä kauheana yönä . . . vievät ne tuntemattomat isän pois. Vähän jälempin tuli tieto

että hän, isä, on siirretty Siperiaan ja tuomittu menettämään oikeutensa ja omaisuutensa.

Kyllä hän oli tiennyt, että toiset ylioppilaat olivat pitäneet „luvattomia” kokouksia, olihan häntäkin niihin haastettu, vaan hän ei ollut niistä välittänyt, houkuttavampia olivat muut ajanvietot olleet. Mutta nyt, kun huvittelut eivät viihättäneet, oli hänkin mennyt kokoukseen. Siellä oli hän ensikerran tutustunut työmiehiin ja heidän ajatusmaailmaansa. Kokouksessa oli näet, paitsi useita ylioppilastovereita, myöskin työmiehiä.

Se kokous-ilta ei ollut juuri sitä yötä parempi, jolloin isä vietiin. Niitä tuntemattomia tuli taas, tällä kertaa enempi kuin silloin. Ne olivat asiaan kuulumattomia, kutsumatta tulleita, mutta sittekin ne valtasivat kokouksen . . . niin, että kuka pääsi meni tiehensä, toisten täytyi lähteä niiden kanssa mihin vietiin . . .

Miten kävi sitte millekin toverille ja miten kävi niiden työmiesten ja mihin ne mikin ovat joutuneet, siitä hän ei ole tietoa saanut. Oman kohtalonsa hän tiesi . . . ja tietää . . . koskapa se unohtua voisi. Oli jo luullut menehtyvänsä, tukehtuvansa, kuolevansa siinä ahtaassa, haisevassa, pimeässä, kosteassa ja kylmässä komerossa, jossa häntä oli kidutettu — en tiedä, miten kauan. Mutta eipäs vain. Oli vielä pahempaakin kestänyt. Silmät tiukasti kiinnipuserrettuna ja hammasta purren oli ollut alasti riisuttuna vatsal-

laan, saadessaan määrätyn luvun — ei osannut laskea kuinka suuren — ruoskan sivalluksia selkäänsä.

. . . Niita sivalluksia . . ! Että antoivatkin niin, että selkälihakset risoina kupeilla roikkuivat ja hyytynyt veri löntteinä loksahdelti. Että antoivatkin . . . Ne — saatanat!

Se entinen hän vielä sittenkin oli. Mutta tovereistaan ei hän tiennyt, sellaisia ei enää hänellä ollut.

Uusia seuralaisia sitte myöhemmin oli. Heitä oli useita kymmeniä samalla matkalla — Sahalille . . ketä lienevät ne toiset olleet?

Sillä matkalla se sitte oli kun se entinen hän katosi. Onnistui karata joukosta, sai jossain apua kahleitten riisumisessa — ja sen perästä sitä entistä häntä ei ole ollut.

— — —

Hän ottaa ostamansa lehdet taskustaan ja lukee niitä uutisia . . lukee — niitä uutisia.

. . . Niitä uutisia. Niitä oli palstamäärin. Toisia oli hän jo paikkakunnan aamulehdistä lukenut, toiset olivat uusia.

Ja miten valtavasti ne hänen mielialaansa vaikuttivat, ne uutiset. Raudan raa'asti ne sielua kouristivat. Koko hermosto värisi tuskasta ja kauhusta, ja epätasaisesti veri suonissa huppelehti.

Miten moni eikö lukenut samoja uutisia, tuntematta osaakaan, esimakuakaan siitä julmasta tuskasta, mikä nyt hänen sieluaan raateli.

... „rakuunat polttivat m. m. L:n kylän, kuusi ihmistä sai liekeissä surmansa.”

Hänen enonsakin talo — poltettu. Ne elävänä poltetut, liekkeihin pakotetut, saattoivat olla entisiä tuttaviaan — ehkäpä sukulaisiaan. —

— „Veljekset O— — ja V— — kuolivat haavoihinsa matkalla poliisiasemalle.”

... O— — ja V— — olivat hänen serkkujaan. — Lienevät viranomaisten kannalta katsottuna olleet „vaarallisia”, mutta ei heitä sentään olisi saanut — rääkätä kuoliaaksi. Ei olisi saanut rääkätä kuoliaaksi! Ne julmurit!

„... sta — — 28 päivänä ... ja neiti B—n ampuiivat sotamiehet puhujan paikalta alas.”

Lehti putosi Tompurin kädestä, hän ponnahti seisalleen ja tiedottomasti polki maata, kuin olisi tahtonut matkaa tallata.

— Neiti B. — — Hänen oma Senjansa. Hän oli rakastanut Senjaa ja Senja rakastanut häntä. Olivat olleet jo julkikihloissa ja sopineet hääajastakin. Hänen vankina ollessaan oli Senja käynyt pyrkimässä hänen puheilleen, vaan sitä ei ollut sallittu. Sen perästä ei ollut hänestä mitään tietoa saanut. Tähän päivään asti oli hän aina toivonut, että he vielä toisensa löytäisivät, Senja tulee hänen luoksensa ja he elävät onnellisina näin unohdettuina pakolaisinakin. Mutta se ei ollut toteutunut. Senja ei ole häntä löytänyt, eikä hän ole voinut itseään ilmaista. Kerran oli sitä koetanut, oli kirjoittanut hänelle ja ilmaissut olopaik-

kansa ja uuden väärennetyn nimensä; vaan kirje oli pidätetty matkalla ja seuraus oli ollut se, että hänen oli täytynyt taas karata, lähteä yöllä silloisesta olinpaikastaan ja ottaa itselleen taaskin uusi nimi . . .

Vilvoittava syksytuuli henkii mereltäpäin, se hyväilee Tompuria, leyhyttää hänen hiuksiaan, joiden alla aivot kiivaasti jyskyttävät, vaan hän ei lepy. Laineet lipisevät rattoisasti rannalle ankkuroitujen alusten kupeissa, vaan hän ei sitä kuule. Eikä hän näe meren lahdella lipuvia moottori- ja purjeveneitäkään, eikä kuule niissä olevain nuorten iloa. Hän vain elää omissa raatelevissa ajatuksissaan, mikään ei häntä nyt saa niistä irtautumaan.

— Kyllä ovat sentään julmureja, pyöveleitä, petoja, piruja . . . Tompuri on ympäristöltään oppinut runsaan varaston raakoja sanoja ja nimityksiä, vaan ei mikään niistä, eikä ne kaikki yhteensäkään riitä osapuilleen kuvaamaan sitä, mikä nyt vallitsee hänen ajatuksensa.

— Ja mikä on tarkoituksena kaikella sillä rajattomalla julmuudella? Mikä tarkoitus! — Joukko hornan kaikista julmimpia henkiä on personoitunut ihmiseksi; ne tahtovat joka päivä juopua verestä ja kylpeä siinä. Ja humaltaneena ne omaksi nautinnokseen kiduttavat ihmisiä, antavat mahdollisimman monen kärsiä katkerimpia tuskia mitä ajatus keksiä osaa.

— Mutta mitä? Mikä on minun elämäni tarkoitus. Mitä varten minä nyt vielä elän ja mitä varten elää pyövelin käsiin joutunut kausani? Sitä nyt Tompuri itseltään kysyy. Ja hänen ajatuksensa vastaa: sinä elät kostaaksesi. Elät kostaaksesi.

Kostontuuma ei ollut koskaan ennen hänen mieleensä tullut. Itse puolestaan ei hän sitä ollut koettanutkaan. Ei ollut luullut sitä tarpeelliseksi. Eikä se olisi silloin ollut mahdollistakaan. Silloin ei vielä oltu semmoiseen valmistauduttu. Mutta nyt näyttään oltavan. Ja nyt ovat rikokset tulleet niin suuriksi, että vaativat ehdottomasti kosta. Ja nyt tahtoo sitä hänkin. Ei juuri kosta koston vuoksi, eihän sillä saada tehtyä tekevämmäksi — ajattelee hän. Mutta koston tarkoituksena pitää olla kosta vaativain rikosten lopettaminen. Kosta pitää niin, sanoo hän itselleen, että pyövelit katoavat hornaansa ja heidän aikaansaamansa hävityksen raunioille kansa pystyttää oikeuden valtikkan.

Ja sitte hän päättää.

Hän menee sinne takasin, menee tuntemattomana. Asettuu pelkäämättä eturiviin ja panee kaikkensa alttiiksi — kaikki voimansa alttiiksi. Ja sitte hän on, jumal'auta, osaltaan kostanut onnetoman, menehtyvän kansansa puolesta, on hänen elämänsä tehtävä suoritettu. Hän uhmaa vaa-roja, nauraa tuskille, pilkkaa kiduttajiaan ja suutelee vapaasti kuolemaa. Niin. Hän ei näe mi-

tään niin suurta vaaraa, ei tiedä mitään niin julmaa kidutusta, jota hän pelkäisi . . .

Sitä hän vain katuu, ettei ole lähtenyt jo ennen, kun on kerran kuullut, että siellä on noustu. Häntä hävettää se, että on näin kauan ollut pois ja pitänyt huolta vain omasta itsestään, vaikka on tiennyt koko kansaansa julmasti tuhottavan; hävettää se, että hän vasta nyt, kun hänen omaisiinsa on koskettu . . . että hän vasta nyt! Mutta, päättää hän; parempi myöhäänkin kuin ei milloinkaan.

Ja hän nostattaa sielunsa syvyydestä voimakkaan, vastustamattoman käskyn, puristaa kätensä nyrkkiin ja lähtee kivakkaasti käymään satamasta kortteeriinsa.

— — —

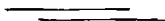
Maanantaina ei hiililastin purkaminen käy oikeen „jetsulleen”, sillä „sakista” on mies poissa. Työnjohtaja karjuu ja kiroaa, vaan siitä ei apua, Tompuri ei vain tule. Olisiko hairahtunut juopottelemaan? Sitä ei tahdota uskoa sillä hänen tapansa ei ole ollut pitää vapaamaanantaita. Lie ehkä sairastunut. Joku on hänen nähnyt sunnuntaina iltapäivällä tulevan satamaan päin. Sen enempiä ei tiedetä. Muuan oli nähnyt, mihin hän lauantai-illalla viinapullonsa kätki. Hän käy katsomassa, onko ottanut sen sieltä. Ei ole ottanut, siellä on pullo samassa paikassa . . .

Illalla käy joku hänen kortteerissaan, katso-
massa miten on toverin laita. Siellä ei häntä ole.

On maksanut kortteerinemännälle maksettavansa ja lähtenyt, ei sanonut minkä vuoksi ja mihin . . .

*

Minä tunsin hänen ja olisin hyvin utelias tietämään, kuka hän nyt on ja missä ; — mutta liekö maailmassa senmoista tietäjää, että voisi sen sanoa . . .

Nykyinen tila.

hteiskunnan „ylisillä”
kummastellen kysytään :
mi nyt kiihko ihmisillä,
miksi hälytetähän?
Miksi mullistaviin toimiin
ryhdytään noin yhteisvoimin?

Vastatahan murahtaen :
proletariaatti vaan —
se vain, tuulta tavottaen,
ravistelee kehleitaan.
Tuo vain tyhmäin toimekkuutta,
lietsottua katkeruutta.

Kuka tuolle tunnustaisi
huomattavaa arvoa ;
ken ei tuolle naurahtaisi :
aiheetonta touhua !
Kahleita kun lujitetaan,
sillä moinen taltutetaan.

Riistää kun on kerran tapa
toisten työstä tuloksen,

viedään myöskin hengen lupa,
lupa sanan, aatoksen.
Suodaan lisää ankaruutta:
raippoja ja vankeutta.

Mutta alikerta, kansa,
joka näkee pohjempaan,
tietää toisin asiansa,
tuntee syynkin touhunsaan.
Harkitessa vakavasti
asia saa arvokkaaksi.

Maa on täynnä valitusta,
ihmiskunta tuskailee,
kaikki tuntee ahdistusta.
Sekasorto uhmailee:
aik' on kypsä, hetki mulla
yksinvaltiaaksi tulla!

Kadonnut on sopusointu,
mennyt johdonmukaisuus,
rinnan kurjuus, liikavointi,
liika lepo, uupumus;
valta polkee oikeutta.
Siksi syntyy katkeruutta.

Rauha, vapaus on loppu,
mielet saapi kuohuntaan.
Orjuus, sorto, sodanhoppu,
kaikki raastaa toiseltaan ;
vahva nylkee heikompaansa,
— kaiken kärsii köyhä kansa.

Hätä täällä, hätä siellä,
kaikkialla valitus,
kansat käyvät murhemiellä,
sydämissä ahdistus.
Rahan, leivän, työnkin nälkä —
sekin loppuu tekijältä.

Isät käyvät neuvotonna,
kurja perhe huolenaan,
äidit itkee lohdutonna,
ei voi hoitaa lapsiaan
jotka, itkein puutteitansa,
pyytää heidän apuansa.

Äidit kuihtuu, kalvettuupi,
isäin voimat murtuvat ;
lasten hätä suurentuupi,
äänempään he huutavat.
Mutta . . . kuolkoon, kurjat, poisi,
kukas heitä auttaa voisi !

Tästä syntyy rauhattuutta.
Tilaa muuttaa halutaan.
Elämisen oikeutta
sorretuille tahdotaan.
Liike käy jo kautta maitten :
poies riisto — murha lasten !

Tämä liike yhdistääpi
kaikki jalot ihmiset,
heimot vieraat veljittääpi,
hätää hirmut veriset.
Heikkojen se hätää torjuu.
Raaka sortovalta horjuu.

Isäntäväki ja lapsipuolet.

Elettävä elämän tarina.

Me olemme suuresta, komeasta konnusta kotoisin. Siinä talossa sitä oli jos mitä, ja kaikkea oli paljo. Paljo oli meitä lapsiakin. Meidän väki syntyi kaikki lapsina, vaikka muutamista sitte, erityisten asianhaaran vaikutuksesta, kasvoi täysimittaista isäntäväkeä.

Kyllä sitä sen talon hoteissa olisi kaikiinkin keskikokoisiksi kasvettu, mutta kun toisista välttämättä tahdottiin jotain muista erikoisempia, täytyttiin niiden hyväksi tyhjentää talon yhteisestä tarvevarastosta toistenkin osa, ja sitte ei valioväeksi kehittymisellä olisi ollut huomattavaa erikoismerkitystä, jos ei toisia olisi saatu jäämään ainaisiksi lapsiksi. Sentähden kiellettiin alamittaisiksi määrättyiltä sekin ravinto, mitä eivät ne valiolapset voineet hyväkseen käyttää, ja pantiin se seisomaan varastoihin siksi, että pilaantui.

Kun tänmoinen erittely ja etuoikeuksien antaminen samojen lasten kesken olisi ajanpitkään ruvennut näyttämään epäoikeutetulta ja olisipa se meissä osattomiksi jätetyissä tainnutherättää katkeruuttakin ja „nurjaa mieltä”, niin julistettiin yksinkertaisesti että me olemmekin joitakin alempia, olemme vain „lapsipuolia”. Ja kun tämä kä-

sitys saatiin vakaantumaan, niin sitte se meni kuin rasva — sillä olivathan lapsipuolet kaikkialla tottuneet ohrasempaan osaan ja noin vain toisten tiellä ja kiusana olemaan . . . tyytyvät, kun parhaita palveluksia tehtyään saavat potkittuina ja hyljeksittyinä armontullen loukossa nyrryttää parempain lasten mäyheltäessä heiden poimimiaan hedelmiä.

Muutamat pahakieliset sanoivat tätä lasten erittelyä luokkajaoksi ja lapsipuoliksi luettuja aliluokaksi. Ja kun eroitus meidän ja niiden toisten välillä kasvoi yhä huomattavamaksi, sanoivat he sitä luokkaeroitukseksi ja kun niille toisille tapahtui juuri sitä mitä meille ei tapahtunut ja meille tapahtui sitä mitä niille toisille ei tapahtunut, sanoivat ne pahakieliset että se oli luokkavastakohtain luonnollinen ilmestymismuoto.

Mutta isäntäväellä oli tepsiviä keinoja niiden pahakielisten luokkavihan lietsojain suun tukkeamiseksi.

Ja mitäpä väliä sillä sitte oli, miksi sitä, minkä talon hyvä järjestys vaati, sanottiin. Meidän lapsipuolten huomio ei joutanut muuhun, kun veljiemme ja sisartemme vaalimiseen. Jos saimme tilaisuuden ja osasimme sen oikeen hyvästi tehdä, silloin saimme vähemmän potkuja ja hiukan ruokaakin sekä päälle päätteeksi muutamat erityiset ammattilaiset lupasivat kiltimmille ja nöyrimmille, sitte kun lakkaamme olemasta, joitakin erikoispalkintoja, joista ne toiset lapset, he kun

ovat niin isoiksi kasvaneet, etteivät mahdu eräästä perin ahtaasta aukosta tупpaamaan, jäävät osattomaksi . . .

Niin ettemme huomanneetkaan kun vasta jälestäpäin, olimme aitauttaneet itsemme talon kolkoimpaan kolkkaan . . sinne takapäiväiseen, jossa ei ollut valoa eikä kesää. — Ne toiset jäivät sinne päivänpuolelle auringon valossa lekottelemaan, meillä vain himmeän talikynttilän hämyssä kivisteltiin purevassa pakkasessa ja leppymättömän pohjatuulen vihloittavina.

*

Olisipa se ollut talven ja kesän vuorovaihtelua, kukapa ei siihen olisi tyytynyt. Silloinhan sitä olisi ollut myöskin valoa yön välissä, lohtua murheen ja elämää kärsimysten vaihteeksi. Mutta semmoinen talvi kun meillä oli, se synkkyys ja vilu lakkaamaton, me kun kuitenkin olimme lämminverisiä ja valoa kaipaavia . . .

Se pakkaneen ei ollut semmoista tavallista pakasta, joka tyytyy vain syksyn jäissä jylysemään, rahisemaan metsässä, kirisemään reen jalaksissa, napsamaan tantereissa ja paukkumaan huoneitten ulkoseinissä. Se oli toista lajia . . .

Ja entäs se lumiuhku! Se peitti meiltä kaikki. Ruumiimme ja henkemme tarpeet oli meidän

raastettava ijänikuisten kinosten alta — kuten poro tunturilaitumilla jäkälänsä. Kun kuolema meillä kävi, tapahtui se aina tapaturmaisesti; useimmat siten, että riutuneimmat meistä uhkiutuivat tarpeitten kaivannassa.

Ja ilmakin oli vielä muun pahan lisäksi ummehtunut ja tukehduttava.

Tänmoisessa me sitte värjötimme ilman pienintäkään toivon välähdystä paremmasta, vaan kyllä tietoisina aina lisääntyvästä tukaluudesta. Ja tällaisessa ilmanalassa ja muutoin mahdottomissa oloissa piti meidän raataa työtä enemmän kuin jaksoimme — ja olla tekemättä työtä tarpeeksemme . . . ja palkaksemme antoivat ne toisella puolella olijat meille peräti riittämättömän ravinnon lisäksi hyvin riittävän kurin. Että jos kuka meistä uskalsi valittamaan, niin kyllä siitä pian „suora” tuli . . .

*

Mutta viimein . . .

Elämän yltäkylläisyys siellä toisella puolella lisääntyi samassa määrässä kuin kurjuus meidän puolella. Se kasvoi niin korkeaksi, että me näimme sitä raja-aidan ylitsi.

Sen näkeminen ensin meitä miellytti. Voi miten siellä oli! . . siellä oli valoa, lämpöä, ilmaa ja kaikkea hyvää ja kaunista, niin että vesi suuhumme herahti sitä nähdessä. Oikein rintamme paisui ja niskamme nousi, tietäessämme vielä sen,

että kaikki se hyvyys oli tulosta meidän, jotka emme siellä omalla puolellamme tienneet muusta kun pohjattomasta kurjuudesta, että se nyt kaikki oli tulosta meidän työstämme ja kärsimyksistämme. Meidän mielialamme tiedettyään ne toiset silloin tällöin toimeenpanivat tilapäisiä juhlia, joissa oikein meille näyttivät, miten sitä on ja sanoivat sen kaiken olevan talon yhteistä omaisuutta, jonka käyttämiseen muka meilläkin tulee olemaan tilaisuus, sitte kun isoksi kasvamme. Niille jotka sitä puhetta parhaiten uskoivat ja näyttivät kiltimmiltä, he paremmaksi vakuudeksi joskus sieltä viskasivat kalutuita luita. Ja ne jotka niitä saivat tulivat vielä tyytyväisemmiksi ja odottivat enempää. Eivät he niistä sanottavasti hyötynneet, mutta niitten jyrsiminen kuitenkin oli omiaan kiihottamaan niitten nälkää, joille ei jätettäköän annettu.

Pahinta kuitenkin oli pimeys ja se, että ilma tuli yhä tukehduttavammaksi. Niinpä muutamat meistä jo menivät rajalle kolkuttamaan ja meidän kaikkien nimessä vaativat: „antakaa meille valoa ja ilmaa, muutoin me menehdymme ja kuka teillekään sitte hyvinvoinnin toimittaa?”

Mutta ne siellä päipän puolella vain ilkkuivat meidän uskalikoille. Ne uskalikot kyllä uhmailivatkin vastaan — itse talon isäntäväelle. Mutta kun meitä toisia ei näkynyt heidän takanaan, täytyi heidän vetäytyä noloina takasin. Kohoavan varallisuuden mukana kohosivat ne täysikasvuiset

niin, että me näimme heidät yli aidan. Ja katso, he eivät tehneet siellä mitään toimeentullakseen; — mässäivät vain ja tappelivat meidän valmistamamme tavarain päältä.

Tappelussa häviölle joutuneet he sitte heittivät sinne meidän puolelle — itse täysikasvuista isäntäväkeä sinne lapsipuolten räakkäyskomeroon! Sääli niitä sortuneita raukkoja!

Eräänä pakkastalvena me taas panimme lähetystön pyytämään heiltä edes lämmintä kuoliaaksi paleltuville. Lähetystö muistutti, että onhan se lämpö talon yhteistä omaisuutta, kuten lapsipuolletkin ovat talon, ja tinkimätön oikeus siihen täytyy kaikilla olla. Mutta sen ne toiset selittivät mahdottomaksi ja näyttivät oikein vahvistetut määräykset, joissa säädetään, ettei mitään talon isäntävälle osotettua sovi, hyvän järjestyksen vuoksi, lapsipuolille antaa.

„Muuttakaa se järjestyssäntö!”

„Se on väärä sääntö!”

„Tahi me tulemme ja muutamme . . !”

Semmoisia sitä kuului meidän puolelta. Mutta eivät ne muuttaneet, ja me huomasimme ettei meillä ole pääsyä niihin paikkoihin, missä talon järjestysohjeita laaditaan ja muutellaan — meille kuului vain ne paikat missä niitä noudatetaan ja tolellaan. Se huomio oli katkeroittava.

„Päästäkää meitä sinne, muuten tulemme väkisin. Teidän ohjeenne eivät ole oikeat ja niitä on mahdoton noudattaa”, kuului meidän puolelta

ja melkoinen joukko lapsipuolia ryntäsi rajalle. Mutta sitte? — Me näimme kalskean teräksen välskähtävän ja etumaiset, meidän parhaimmat toverimme, kaatuivat lävistetyin rinnoin ja me toiset juoksimme pakoon — turtana määrättömästä pelkäämisestä.

Siitä pitäen oli meidän mahdoton väärin ymmärtää niitä toisella puolella olevia.

Ei tämä vielä ollut kun etuvartijakahakka, — siltä se sittekin näytti. Hui hai että se olisi ollut ratkaiseva.

Toiset kyllä tekivät päätöksen ainaiseksi masentua. Itkivät, tekivät työtä, rukoilivat lisää kärsivällisyyttä, — menehtyivät.

Mutta toiset.

Ja, mikä kummempi, tällä kertaa alkoi kuulua liikettä pohjoisimmasta, kylmimmästä, pimeimmästä kolkasta, sieltä, mihin lapsipuolista heikommat olivat sulloutuneet ja josta ei vielä tätä ennen ollut oltu ensinkään mukana.

„Täällä läikähtyy ilman puutteeseen, hukkuu pimeyteen, niuhtuu nälkään, paleltuu kuoliaaksi. Voitto tahi kuolema. Meillä ei ole mitään menetettävää.”

Rajaa lähempänä olevat eivät katsoneet vielä aikaa otolliseksi. Päättivät hillitä joukkoja, varovaisimmat vetäytyä syrjään. Mutta liike oli tällä kertaa niin valtava, että se ehdottomasti tempasi kaikki mukaansa.

„Ei pyydetä mitään, ei vaadita mitään; nyt mennään ja — otetaan . . .” Ja joukko ryntäsi niin, että etumaiset musertuivat raja-aitaa vastaan. Mutta sitte aita murtui ja ne lapsipuolet mitä vielä oli jälellä, työntäysivät hoippuen ja harventuneina riveinä, mutta hyvässä järjestyksessä sinne päivänpuolelle.

Kyllä siellä oli suunniteltu ryntäyksen vastustamista, mutta ilman menestystä; toiset olivat jo sellaista toivoneet ja toisten hommat olivat muista syistä jääneet ponnettomiksi.

Voi miten sanomattoman hurmaavaa oli nyt meille osattomina olleille se ylenpalttinen ilma ja auringon paiste ja kaikki! Mutta hurmauksessa emme me, hyödylliseen toimintaan tottuneet, joutaneet kauan olemaan. Me näimme miten ne „parempiosaiset” veljemme ja siskomme olivat hekin menehtymäisillään. Kaikkea tarvittavaa oli niin suunnattomasti, ettei mihin panna, vaan he eivät olleet tilaisuudessa sitä hyväkseen käyttämään. Olivat kyllä yrittelijäitä; epätoivoisina, mielipuo-liksi kiihtyneinä koettivat yhtä ja toista pelastuskeinoa, mutta missään onnistumatta.

Vaikkeivat he olleet meitä koskaan armahtaneet, tuli meidän kuitenkin sääli heitä. Ja autta-maan ruvetessamme näimme kohta todeksi sen mitä muutamat meille olivat sanoneet, että kaik-keen tähän onnettomuuteen oli syynä järjestelmä. Talossa vähitellen tapahtunut kehitys oli heidän

huomaamattaan — jotka olivat sen kulussa joka päivä mukana — muuttanut suuresti oloja. Ja ne säädökset, jotka olivat alkujansa säätäneet pysyttämään meitä hyvyyksistä osattomina, olivat muuttuneissa oloissa kääntyneet itseä isäntäväkeä vastaan. Me murskasimme ne ja säädimme uudet, jotka kerrassaan muuttivat järjestelmän. Kaikki oleva ja tarvittava tuli sen meidän järjestelmän mukaan ihmisten käytettäväksi. Tappelu riittämisestä — tuli tarpeettomaksi — sen kun hyvyyttä vain valmistettiin ja nautittiin. Ja sitte ruvettiin sitä saamaan kymmentä kertaa enemmän — eikä se silti jäänyt käyttämättä varastoissa seisomaan.

Suurempi osa niistä keskinäisessä epätoivoisessa tappelussa haavoittuneista, raihnautuneista kykenivät mukautumaan siihen uuteen järjestelmään; joku oli jo tylsynyt ja tullut mahdottomaksi: he vain kykenivät vaipumaan raakalaisuuteen, josta me heivät pelastimme korjaamalla ja hoitamalla hellästi, kuten tuleekin hoitaa niitä, jotka elämäntaistelussa ovat osansa suorittaneet...

„Äidin” tunteet.

Kotitanhualla — sanokaamme — nainen
istuu illan siimeksessä koivun alla
autereita halkovalla kukkulalla.
 Ken hän on? On oletettu kantaäiti,
äiti kansan jalon, — häijyn, kehottoman,
kansan onnellisen, — kurjan, onnettoman.

„Äiti” ympärilleen katseen luopi,
nauttii elämästä, ihastuupi.
Mutta ilonsa on lyhyt vainen.
Hänet valtaa tunne vastakkainen,
joka huokauksen tuo ja itkun.
— Itkettyään ihastuu hän jälleen —
hetkeks’ vain, ja uudelleen hän itkee.
Kauan itkettyään rauhottuupi, tyyntyy.

Mi hänt’ ihastuttaa? — Maansa kaunis luonto:
lehdot, nurmikot ja vehmaat viljapellot,
humu hongikon ja koskein sulo soitto,
välke ulappain ja saaret, niemet, lahdet,
auer, iltaruskon kultoama taivas.

Mitä itkee? — Itkee helmalapsiansa;
kansaansa hän itkee — raakaa, kelvotonta,

jonka voimakkaammat heikompia sortaa,
niiden vaivannäön syö ja oikeudet kieltää,
kansaa, jolta synti elin juuret jäytää,
joka univettä juo ja nukkuu — hakkuu . . !

Näitä lapsiaan kun aatteleepi äiti,
huomaa heissä parempaakin, jalompata :
näkee heikkoin oikeutta puollettavan,
unest noustavan ja saastaa perkattavan,
uutta puhtaampaa sijaan rakettavan.
Siitä surun huojuenus ja ilon tunne.

Mutta . . tämä työ kun vasta orastaapi,
siltoin ilmestyypi este oottamaton :
Sortajat ja nukuttajat liittolaisen
saavat raa'an voimallisen, viekkään, julman.
Nyt ei tarve kuulla heikkoin oikeutta ;
lisää univettä vain ja viekkautta,
sitte menestyypi sorto, väkivalta.

Äidin armautta tää kun raateleepi,
siltoin kangastuupi uuden ajan aamu, —
ajan, jolloin kaikki nukutetut nousee,
eikä auta enää unijuomain tenho.
Silloin hänen helmalapsensakin herää,
käyvät kera muiden valoon, vapauteen.
Lyöpi viime hetki vääryyksien, sorron,
oikeus valtikkansa ottaa — kaikkialla.
— Tätä aatellessa tyyntyy äidin tunne.

Valitse osasi!

Keväinen symboli.

Katsoako ja ihmetellä?

Mitäkö niin?

Elä koetakaan saada itseäsi uskomaan sitä valhetta, että terveistä silmistäsi, hyvästä näköaististasi huolimatta olet sokea. Kumminkin sinun täytyy, tunnustat sitä itsellesi tai et, nähdä ympärillesi. Anna siis vastustelematta kiintyä huomiosi siihen mitä näet edessäsi, takanasi, oikealasi, vasemmallasasi. Sillä kuitenkin . . . elementtien toiminnan, luonnonvoimain suorittaman hävittämisen- ja luomistyön keskellä ollen täytyy sinun tuntea sen suuremmoista vaikutusta omassa olemuksessasi. — Siihen saakka ei voi olla epäilystä. Mutta siitä lähtien . . . kysy itseltäsi . . .

Onko se rohkaisevaa, tuntuuko mukaansa tempaavalta? Eli jäätkö välinpitämättömäksi, syrjästä vain katselet ja ihmettelet ja jäät suuresta virrasta jällelle autioon tyhjyyteen? Vaiko vielä tenäydyt tielle, tunnetko kutsumusta liittyä tueksi tokeeseen? Tiedätkö, että luonnonvoimat murskaavat tokeet tieltänsä?!

Se oli kyllä oma ja oikea aikansa talvellakia. Ja kyllä se sen aikansa käytti . . . voi miten häikäilemätön valtiassaan se oli! Ei tahtonut tietääkään muista kun omista käskynhaltijoistaan.

Paukkuva pakkanen, lumiuhku, jää ja routa — niillä oli rajaton toimivalta. Luonnon muut oliot, miljoonat eri ilmiöt lyötiin jyrkeihin kahleisiin ja kiellettiin vaikuttamasta. Leiväksi kelpaavan viljan kasvusta ruusun tuoksuun ja runoilijan mielialaa hivelevään laineiden lipinään asti — kaikki oli kiellettyä. Ja vieläpä niin arkoja oltiin, että maan matelijatkin pantiin paksun lumi- ja routakerroksen alle horroksissa virumaan.

Ei sovi sonoa, ettei pakkanen, lumi ja jää olisi luontoa ollut. Kyllä niidenkin valta luonnonvoimaa oli, ja komeita herroja olivat ja hyviäkin ja hyvin se luonnon valtakunnan arvo ja loisto niissäkin tuli ylläpidetyksi ja näkyi. Mutta mitä on yksien loisto ja onni ja valta ja vapaus — miljoonain riutuessa raskaissa kahleissa . . .

Eihän ole tarvis kertoa, mitä kaikkea talvi teki, sillä olethan sen itse nähnyt — jos olet viit-sinyt huomata.

Niin rajaton sen valta ja voima oli, ettei olisi luullut ikänä kukistuvan.

Mutta . . .

Valo ja lämpö . . . nehän ne olivat tapahtuneen vallankumouksen vaarallisimmat alkuunpanijat.

Sinä olet elänyt tapahtumain keskellä, siksi en muuta kuin viittaa niiden miljoonasarjasta ainoastaan yhteen kohtaan, joka siinä luonnon valta- ja vapaustaistelussa oli kuvaavin.

Siellä täällä virkoaa pieni, tiedottomassa tilassa uinunut vesitippa, valahtaa alemmaksi ja ta-

paa toisen samanlaisen. Ne yhtyvät ja vierästävätkä yhtenä alankoon — niin pieneen, ettei sitä juuri muut huomaakaan kun ne, jotka pelkkänä silmänä ovat — tapaavat siinä kaltaisiaan, lyövät veljenkättä ja lähtevät pienenä purona edelleen lirittämään. Matkalla liittyy yhä useampia seuraan ja toisia tulee myöhemmin yhtenä katkeamattomana jonona. Tuntuu niin vapaalta ja voimakkaalta, ettei välitä vaikka pikkupojan päremyllyä mennessään huvikseen pyörähyttää. Putouksissa tehtävään kuperkeikkain synnyttämän vapaudenhymnin soidessa ei matkan vaivoja ja vastuksia huomatakaan. Mutta kun tullaan leveään jokeen, niin talviherran käskynhaltija, jää, pitääkin siinä vielä asemaa hallussaan.

No voi sun . . . !

Vilkkaana pyörteenä kiepsahdetaan, tehdään huomiota joka puolelle.

Kaikkialta, ihan jok'ainutta noroa myöten, lirittää samanlaisia puroja jokeen. Jokaisella pisaralla on sama matkamäärä ja sama este. Yhteenkuuluvaisuuden tunne on niin voimakas, että heti yhdytään, yhdytään — esteistä huolimatta.

Kaukaa nähden on jää kyllin luja, näyttää yhtä vahvalta kuin talvella, matta kuitenkin on se haurasta kevätjäättä. Se murtuu — sen täytyy pakosta repeillä — lautoiksi ja niille alkaa hurja pako. Mennessään hapuilevat ne kiinni ranta-äyräisiin, kokevat puolustautua varustetuissa asemissa. Pahinta on että joen yli rakennettu silta

sattuu tielle . . . Seis! Tähän asti, ei edemmäksi!
. . . Tukevat möhkäleet tenäyvät tanakasti olkapäänsä sillan arkkuihin, leveät jäälautat hairasevat kiinni sen ansaspuihin. Syntyy vimmattu ottelu. Jälestä tulevain lohcareiden jysähtely pidättyneisiin on kanuunain jyrinää, jäälauttain välissä ryöppyävän veden kohina sotamusiikkia. Ja rouskis . . . silta murtuu vahvoista liitoksistaan — sen täytyy murtua senkin ja lähteä mukaan. — Niin tuhoton on pienten vesipisarain voima, kun ne luonnonpakosta liikkeelle lähtevät . . .!

Vahinko että meni silta, mutta — kuka käski asettumaan välttämättömän edistyksen tielle!

Tiedäthän sinä sen mitä tapahtuu sitte kun talven valta on voitettu. Luonnon miljoonat eri yhdet alkavat elämää hedelmöittävän, luovan luomistyönsä. — Myönnätkö luonnon kesätöistä olevan enemmän hyötyä kun sillan särkymisestä oli vahinkoa? Vastaa jos tahdot. — Ja kieltämättä oli talvestakin hyvää . . .

*

Huomaatko ihmiskunnan tilaa?

Sinä näet siellä voimallisia valtakuntia, ko-meita kaupunkeja ja kylia. Näet, kerralla sanoen, paljo hyvää. Mutta näetkö, että sielläkin ovat vain yhdet edustettuina ja miljoonat ovat osattomina, viruvat kahleissa ja pimeydessä kuten luonto talvella. Jos et sitä huomaa, on asiallinen keskustelu meidän kesken mahdoton. Mutta minä

otaksun, että sinä huomaat, sillä sehän suhde pistää joka askeleella räikeänä esiin. Ja syy siihen erilaisuuteen? Minkä vähemmän sinä näet itse erilaisuutta, sen paremmin tunnet syyn siihen, s. o. sen itsetietoisempana puhut sinä „sivistymättömistä” j. n. e.

Mutta elä nyt vain petä itseäsi. Sinä olet nähnyt valon ja lämmön tunkeutuvan täälläkin komeroihin ja kirvoittavan niissä ja herättävän liikuntaa ja elämän merkkejä. Nyt kuulet jo purojen lirittävän uomissaan. Ethän ole vielä ehtinyt unohtaa yhtyneitten vesipisaroitteiden keväistä urotyötä ja sen seurauksia? Jos sinä luulet tätä keinoiseksi liikunnoksi, jos et tiedä, että nämäkin purot lirittävät luonnonpakosta, niin minä hyvänä rehellisenä ystävänä sanon sen sinulle.

Ne lirinät ovat kansojen, ihmiskunnan kevätsoittoa. Kevät on jo tullut — ja sen perästä . . . Voihan murrosaikaa vielä vähän kestää. Saattaa olla, että tulee takatalviakin ja aikaisin heränneet paleltuvat. Mutta siitä huolimatta kevättä kaikessa tapauksessa seuraa kesä, se on luonnon järkähtämätön järjestys.

Sinä tiedät sen ja sentähden määrää nyt asemasi, valitse osasi, ja tee se viipymättä, ettet myöhästy . . .

— — —

Jo se nousee.

Jo se nousee, kansa, valppahaksi,
ei se enää nuku, uinaile.
Astuu oikeuden vartijaksi,
jota väkivalta uhmailee.
 Ei se suostu suotta vuottamaan,
— se käy itseensä luottamaan.

Jo se nousee, kansa, sorron alta,
jo sen vapauden hetki lyö.
Kun se herää, sill' on käskyvalta,
sitte vasta alkaa jalo työ:
poistaa sorto, kurjuus joukostaan,
päästää ihmishenki kahleistaan.

Kun se nousee, kansa — haudastansa,
on sen eessä esteet tukevat:
templin, palatsin ja univormun valta,
kallerit ja kahleet jukevat.
Ne on aika, pakko murskata,
jos ei tahdo kansa hukkuu.

Tunnottuus ei huoli ihanteista,
mammonalle se vain uhroaa.
Siks' sen valta ei voi enää seista,
uusi aika sen jo tuhoaa.
Kansa ihanteiden lipun nostaa,
— väkivallan, tunnottuuden kostaa . . .

Sisältö:

	Sivu
Haaksi myrskyssä	5
Heikkouden hetkellä	19
Muistojen haudoilla	29
Kostaja	65
Nykyinen tila	81
Isäntäväki ja lapsipuolet	87
„Äidin” tunteet	99
Valitse osasi	103
Jo se nousee	111